

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Λ'

ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140 — ΤΗΛ. 718-308

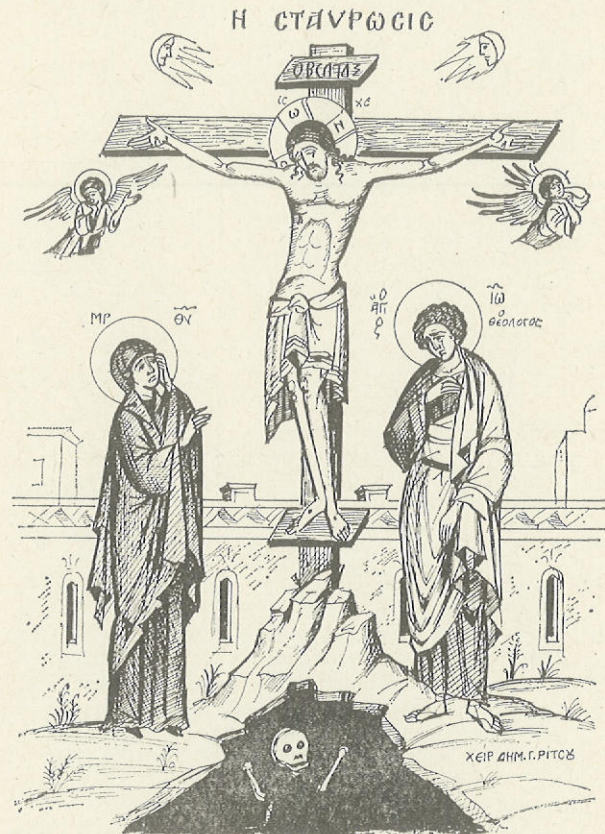
15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1981

ΑΡΙΘ. 8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«Ο Σταυρός σου Κύριε, Ζωή και Ἀνάστασις». — Κων. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ-Ὄμοτ. Καθηγ. Παν)μίου Ἀθηνῶν, Ἀποστολικοὶ Πατέρες, Ἰγνατίου Ἀντιοχείας Ἐπιστολαί, Β' Μαγνησιεύσιν Ἰγνάτιος. — «Τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο δὲν εἶναι θρύλος...». — Εὐαγγέλιου Δ. Θεοδώρου, Πρωτάνεως τοῦ Παν)μίου Ἀθηνῶν, Βυζάντιο καὶ Κοινωνικὴ Δικαιοσύνη. — Δημ. Σαβράμη, Ἡ Ἀνάστασις ὡς σύμβολο τῆς Ἐλευθερίας. — π. Φιλοθέου Φάρου, Ὅταν ἦλθατε σεῖς, μοῦ φανήκατε ὡς τὸ Χριστό. — Ἰ. Μ. Χατζηφώτη, Τὰ τυπογραφεῖα τοῦ Ἁγίου Ὄρους (Α'). — Φώτη Κόντογλου (†) Ἀπὸ τῆν Ἁγία καὶ Μεγ. Ἑβδομάδα. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. — Ἰωάν. Φουντούλη, Καθηγ. Παν)μίου Θεσσαλονίκης, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰ, κανονικὰ καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Βασ. Μουστάκη, Τρεῖς βιβλικοὶ παιδαγωγοί. — Ἐπίκαιρα. — Τὸ Βιβλίον. — Εὐαγγέλιον Π. Λέκκου, Καινοφανὴ δημοτικὰ ἤθη — Εἰδήσεις.

«Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΣΟΥ ΚΥΡΙΕ ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ»

«Καὶ καθὼς εἶδομεν αὐτὸν κρεμᾶμενον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, καρφωνόμενον χεῖρας καὶ πόδας, ποτιζόμενον ἕξος καὶ χολήν, στεφανούμενον μὲ ἀκάνθας, κεντούμενον μὲ λόγχην, καὶ τὸ πρόσωπον ἔχοντα ἄτιμον καὶ ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων (κατὰ τὸν Ἡσαΐαν), καὶ τὰ ἄλλα πάθη ὑπομένοντα διὰ τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν» οὕτω καὶ σήμερον πρέπει, καὶ πολλάκις πρέπει, νὰ ἴδωμεν αὐτὸν νοερῶς διὰ τῆς πίστεως, ὡς νυμφίον ἐστολισμένον μὲ τὸ ὑπέρλαμπρον Φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἐκβαίνοντα μὲν ἀπὸ τὸν τάφον ὡς ἀπὸ νυμφικῆν Παστάδα, λάμποντα δὲ ὑπὲρ τὸν ἥλιον».

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασίου 1 — Ἀθῆναι 140. Προϊστ. Τυπογραφείου Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.

«ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΘΡΥΛΟΣ...

«Τὸ 1821 ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχὴν τῆς καθάρσεως τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν δευτέραν ἱστορικὴν τῶν τραγωδῶν, ἢ ὅποια διήρκεσε τετρακόσια χρόνια. Ὁ Δούρειος Ἴππος διὰ τὴν καθάρσιν αὐτὴν ἦτο ἡ Ὁρθοδοξία, οἱ Κοινότητες, τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο, καὶ ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων».

Ἰ. Ν. Θεοδωρακόπουλος
Ἀκαδημαϊκός

★

«Ὁ παπᾶς κάτω ἀπὸ τὰ ράκη τοῦ ράσου του κρατεῖ τὸ ψαλτήρι καὶ πηγαίνει νὰ μάθῃ τὰ παιδιά, ποὺ τὸν περιμένουν, νὰ διαβάσουν. Ὅμιλεῖ ἀκόμη εἰς τὰ παιδιά καὶ διὰ τοὺς μεγάλους ἀνθρώπους ποὺ ἐδόξασαν ἄλλοτε αὐτὸν τὸν τόπον. Διδάσκει τὴν ὀλίγην ἱστορίαν ποὺ γνωρίζει καὶ αὐτός. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο δὲν εἶναι θρύλος».

Διονύσιος Κόκκινος
Ἀκαδημαϊκός

★

«... Πάντως ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀπόκρυφον ἔργον συνετέλειτο ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συμφορᾶς εἰς τὰ μοναστήρια, ὅπου πρέπει νὰ τοποθετησῶμεν τὰ θρυλικά Κρυφὰ Σχολεῖα».

Τ. Α. Γριτσόπουλος

★

«Στὴν περίοδο τῆς σκλαβιάς ὁ Κλήρος γίνεται ὀδηγὸς καὶ στήριγμα τοῦ δούλου Ἕθνους. Καὶ τὸ «Κρυφὸ Σχολεῖο» εἶναι γιὰ τὴν περίοδο ἐκεῖνη τὸ μοναδικὸ σχολεῖο μέσα στὸ ὅποιο οἱ μικροὶ ραγιάδες πληροφοροῦνται γιὰ τὰ περασμένα μεγαλεῖα τοῦ ἔθνους. Οἱ ἀπλοῖκοι ρασοφόροι διοχετεύουν ἱερὸ ἔνθουσιασμὸ στὰ σκλαβόπουλα καὶ διαποτιζόνται ἀπὸ τὸ κρυφὸ σχολεῖο τὰ εὐρύτερα λαϊκὰ στρώματα καὶ διασώζονται τὰ ἔθνικα ἰδανικά».

Φίλιππος Δ. Κολοβός

★

«Δίδασκαν καλόγεροι καὶ παπάδες μισογραμμιασμένοι κι αὐτοί. Δίδασκαν νύκτα, μὲ τὸ κερί, πρὶν ξημερώσει ἀκόμα. Τὰ παιδιά διόλισθαιναν ἀθόρυβα στὸ σκοτάδι, νὰ μὴν τοὺς δεῖ Τοῦρκος κι ἦταν χαρούμενα ὅταν εἶχε φεγγάρι — ποὺ τὸ τραγουδοῦσαν. Ἐφταναν σ' ἐνα γυμνὸ δωμάτιο σπιτιοῦ, στὸ νάρθηκα μιᾶς ἐκκλησιᾶς, σ' ἐνα μπουντρούμι ἀνήλιαγο καὶ ὑγρό... Τί μάθαιναν; Τὴν ἀλφάβητα — γιὰ νὰ διαβάσουν τὸ ψαλτήρι. Βιβλία δὲν εἶχαν. Ἡ ἀνάγνωσις γινόταν στ' Ὀκταήχι...».

Μιχ. Περάνθης
Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ἰ. Μ. Χατζηφώτη τὸ «Κρυφὸ Σχολεῖο», ἔκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

Β'. ΜΑΓΝΗΣΙΕΥΣΙΝ ΙΓΝΑΤΙΟΣ*

Τοῦ κ. ΚΩΝΣΤ. Γ. ΜΠΟΝΗ

Ἀκαδημαϊκοῦ

Ὁμ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

II. Σ χ ό λ ι α

II. Ὡς ἐσημειώσαμεν ἐν τῇ ἐρμηγείᾳ τοῦ κεφ. τούτου, ὁ τρόπος καθ' ὃν ἄρχεται — «Ἐπεὶ οὖν...» ἐμφανίζει συντακτικῶς σχῆμα «ἀνακόλουθον», διότι ἐλλεῖπει ἢ «ἀπόδοσις» ἢ τὸ «ἐπόμενον» τοῦ «ἡγουμένου» ὀλοκλήρου τοῦ κεφαλαίου. Ὁ Ἰγν. λόγῳ τῆς πιεζούσης αὐτὸν σκέψεως ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως σπουδαιοτέρου θέματος, καὶ εἰς ἄλλας ἐπιστολάς του ἐμφανίζει τὸ «ἀνακόλουθον» σχῆμα λόγου διὰ παραλείψεως τῆς «ἀποδόσεως». Π.χ. Μαγν. 5,1 καὶ 2. Ἰγν., Ἐφ. 1,2. Ρωμ. 1,1. — Ὁ Ἰγν. ἐδέχθη ἐν Σμύρνῃ πολλὰς ἀντιπροσωπείας τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μαγνησίας. Πβλ. Ἐφ. 1,2. 3. 2,1. Τράλλ. 1,1. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Μαγνησιέων ἀνῆκον καὶ εἰς τοὺς τρεῖς ἱερατικὸς βαθμοὺς — ἐπισκόπου, πρεσβυτέρων καὶ διακόνου —, ἦσαν δὲ ὁ ἐπίσκοπος Δ α μ ᾶ ς, οἱ πρεσβύτεροι Β ἄ σ σ ο ς καὶ Ἀ π ο λ λ ῶ ν ι ο ς καὶ ὁ διάκονος Ζ ω τ ῖ ω ν. Τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐμφανίζονται εἰς ἐπιγραφὰς καὶ εἰς νομίσματα ἐν Περγάμῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀλλὰ τὸ περισσότερον διαδεδομένον εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀ π ο λ λ ω ν ῖ ο υ. Τὸ ὄνομα Ζ ω τ ῖ ω ν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἐναλλάσσεται μὲ τὸ ὄνομα Σωτίων. Περὶ ὧν αὐτῶν ἔρα τὸν ὀνομαστικὸν Πίνακα ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ W. Dittenberger, Sylloge Inscriptionum Graecarum I-III, 1898-1901³. Ἀπὸ τοῦ 1915 δημοσιεῦνται αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τοὺς ἐξῆς τίτλους: Orientis Graeci Inscriptionum Selectae I-II, 1903-1905, Corpus Inscriptionum Graecarum, Inscriptiones Graecae. Λεπτομερέστερον παρὰ D. Walter Bauer, Die apostol. Väter, Tübingen 1920, II, 185 καὶ 221.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 66 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 τεύχους.

Βυζάντιο

καὶ κοινωνική

Δικαιοσύνη

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
 Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὸ Βυζάντιο συνετέλεσε τὰ μέγιστα στὴν ἀνάπτυξη τοῦ νεωτέρου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ στὴν ἀνάπτυξη τῆς θεωρητικῆς θεμελιώσεως τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία ὡς καλὸς Σαμαρεϊτῆς ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν ἐπούλωση τῶν κοινωνικῶν πληγῶν καὶ τὴ λύση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος.

Πρῶτα - πρῶτα καθοδηγητικὸ ἦταν τὸ παράδειγμα τῆς Ἐκκλησίας τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, πού εἶχε δημιουργήσει μιὰ νέα κοινωνία, πού δὲν γνώρισε διακρίσεις ἐλλήνων καὶ βαρβάρων, πλουσίων καὶ πτωχῶν, δούλων καὶ ἐλευθέρων, μὰ ἀποτελοῦσε τὸ μυστικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, μέσα στὸ ὁποῖο τὸ ἕνα μέλος ἐρχόταν ἀρωγὸ στὸ ἄλλο καὶ ἦταν ἔτοιμο νὰ θυσιάσθῃ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀντίθετα γιὰ τοὺς ἐθνικοὺς ἔγραφεν ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος: «Περὶ ἀγάπης οὐ μέλει αὐτοῖς, οὐ περὶ χήρας, οὐ περὶ ὀρφανοῦ, οὐ περὶ θλιβομένου, οὐ περὶ πεινῶντος ἢ διψῶντος»¹.

Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία, ἐμπνευσμένη ἀπ' τὸ φωτεινὸ παράδειγμα τῆς Ἐκκλησίας τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, μὲ τὴν διδασκαλία καὶ τὴν πειθαρχία τῆς ἐμφυσοῦσε τὸ πνεῦμα τῆς ἐργατικότητος, τῆς οικονομίας, τῆς σωφροσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης².

Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε πὼς ἡ κριτικὴ τοῦ ἀνεξελέγκτου καὶ χωρὶς κρατικῆς παρέμβαση καπιταλισμοῦ τοῦ τύπου «laissez faire, laissez passer», πού φέρνει σήμερα ἀλυσιδωτὲς ζυμώσεις στὴν οικονομικοπολιτικὴ ζωὴ τῆς Εὐρώπης, πρωτοεμφανίσθηκε ἢ προετοιμάσθηκε μὲ τὴν ρωμαλεὰ κοινωνικὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι μὲ πύρινα κηρύγματα συνιστοῦν τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν εὐποιία.

Ὁ Μέγας Βασίλειος, διακηρύττοντας πὼς οἱ εὐποροὶ εἶναι οἰκονόμοι τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἀσπλάχνων ἕξ αὐτῶν, τοὺς ὁποῖους δὲν διστάζει νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς «λωποδύτας καὶ σφετεριστὰς τῶν ὄσων πρὸς οἰκονομίαν ἐδέξαντο» καὶ ἀναφωνεῖ: «ἢ ὁ μὲν ἐνδεδυμένον ἀπογυμῶν λω-

ποδύτης ὀνομασθήσεται, ὁ δὲ τὸν γυμνὸν μὴ ἐνδύων, δυνάμενος τοῦτο ποιεῖν, ἄλλης τινός ἐστι προσηγορίας ἄξιος; Τοῦ πεινῶντος ἐστὶν ὁ ἄρτος, ὃν σὺ κατέχεις, τοῦ γυμνητεύοντος τὸ ἱμάτιον, ὃ σὺ φυλάσσεις εἰς ἀποθήκας... Ὡστε τοσοῦτους ἀδικεῖς, ὅσοις παρέχειν ἐδύνασο»³. Σὲ ἄλλη περίπτωση βροντοφωνεῖ ὁ Μέγας Βασίλειος: «Τί ἀποκριθεὶς τῷ Κριτῇ ὁ τοὺς τοίχους ἀμφιεννύς, ἄνθρωπον δ' οὐκ ἐνδύεις; ὁ τοὺς ἴππους κοσμῶν, τὸν δ' ἀδελφὸν ἀσχημονοῦντα περιορᾷς; ὁ κατασῆπων τὸν σίτον, τοὺς πεινῶντας δ' οὐ τρέφεις;»⁴. Ἐπίσης ὁ Μέγας Βασίλειος τόνιζε πρὸς τὸν ἀκροατὴ του: Ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου «εἰ ἀμφίεσας γυμνόν, εἰ ἔδωκας πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, εἰ ἡ θύρα σου ἀνέφικτο παντὶ ξένῳ, εἰ ἐγένου πατὴρ ὀρφανῶν, εἰ παντὶ συνέτασξες ἀδυνατῶν»⁵.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ κοινωνικὴ διδασκαλία τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομοῦ: «Μίαν, —λέγει—, ἔχει συνηγορίαν ὁ πένης, τὴν ἐνδειαν... Μηδὲν λοιπὸν ἀπαίτει πλέον, ἀλλὰ κἂν πάντων ἢ πονηρότατος καὶ τῆς ἀναγκαίας ἀπορῆ τροφῆς, λύωμεν αὐτοῦ τὸν λιμόν». Ὁ ἴδιος ἱερός πατήρ παραβάλλει τὸν ἐλεήμονα πρὸς «λιμένα τῶν ἐν ἀνάγκῃ», ὁ ὁποῖος «ὑποδέχεται τοὺς ναυαγίῳ περιπεσόντας ἀπαντα»⁶. Ὁ Χρυσόστομος βροντοφωνοῦσε ἀπ' τὸν ἄμβωνα: Σύ, πού ἔχεις πλοῦτον, «μυρίαὶς αὐτὸν ποιήσον κατέχεσθαι χερσί, ταῖς τῶν χηρῶν, ταῖς τῶν ὀρφανῶν, ταῖς τῶν λεωθνημένων, ταῖς τῶν τὸ δεσμοτήριον οἰκούντων»⁷. Καὶ ἄλλοτε ἔλεγε: «Διὰ τούτων (τῶν χρημάτων) θήρευε τοὺς ξένους, διὰ τούτων ἔνδυε τοὺς γυμνοὺς, διὰ τούτων εἰς δεσμοτήριον πέμπε, τὰς ἀνάγκας λύε τὰς ἀλλοτριὰς»⁸. Ὁ ἴδιος λέγει: «Ὁ δὲ ἕτερός τις τοσαῦτα κεκτημένος πωλεῖτω ἀγροῦς, πωλεῖτω οἰκίας καὶ σκευὴ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ παρεχέτω τοῖς δεομένοις, ἐπαρκεῖτω τοῖς πενομένοις, θεραπευέτω νοσοῦντας, τοὺς ἐν ἀνάγκῃ λυέτω, τοὺς ἀπὸ δεσμῶν ἐκβαλλέτω, τοὺς ἐν μετάλλοις ἐλευθεροῦτω, τοὺς ἀπὸ βρόχων καταγέτω, τοὺς αἰχμαλώτους λυέτω τῆς τιμωρίας»⁹.

Καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ὑπεστήριξεν, ὅτι στοὺς ὁμοίους μας πρέπει νὰ παρέχωμε συνδρομὴ καὶ βοήθεια «εἴτε διὰ χηρείαν χρήζοιεν ταύτης εἴτε δι' ὀρφανίαν εἴτε ἀποξένωσιν πατρίδος εἴτε ὁμότητα δεσποτῶν εἴτε ἀρχόντων θράσος εἴτε φορολόγων ἀπανθρωπίαν, εἴτε ληστῶν μαιφονίαν, εἴτε κλεπτῶν ἀπληστίαν»¹⁰.

3. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία περὶ πλεονεξίας, Migne Ἐ. Π. 31, 276.

4. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία πρὸς πλουτοῦντας, Migne Ἐ. Π. 31, 288.

5. Ἐνθ' ἀνωτ. Migne Ἐ. Π. 31, 281.

6. Χρυσόστομος, Ὁμιλία εἰς τὸν Δάξαρρον β', 5, Migne Ἐ. Π. 48, 989.

7. Migne Ἐ. Π. 55, 515.

8. Migne Ἐ. Π. 58, 495.

9. Migne Ἐ. Π. 57, 319.

10. Migne Ἐ. Π. 37, 925. Φαίδωνος Κοουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς, τόμ. Β', 1, Ἀθήναι 1948, σελ. 66.

1. Ἰγνατίου, Πρὸς Σμυρναίους VI.

2. Πρβλ. Παν. Μπρατσιώτου, Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, ἔκδ. β', Ἀθήναι 1939, σελ. 6.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΣΑΝ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΣΑΒΡΑΜΗ

Δρ. Θεολογίας, Φιλοσοφίας, Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Κολωνίας

Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε ν' ἀγωνίζεται συνειδητὰ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τὸ ἠθικὸ καὶ ὕλικὸ κακὸ μ ε τ ἄ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μ ε τ ἄ τὴν ἐπικράτησιν τῆς διδασκαλίας Του σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, πού χαρακτηρίζουμε σὰν Χριστιανικά. Δὲν εἶναι, ἐπίσης, τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α, σὰν ἀξία, ἄρχισε νὰ γίνεται αἰσθητὴ κοινωνικὴ πραγματικότητα, γιὰ πρώτη φορά, μέσα στὰ πλαίσια τῶν κοινωνιῶν, πού ἔχουν γνωρίσει τὴν δύναμιν τῆς Χριστιανικῆς Διδασκαλίας. Γιατί, ὅπως τονίζει ὁ Ἄ π ὅ σ τ ο λ ο ς Π α ὕ λ ο ς: «οὐ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» (2 Κορ. 3, 17).

Τὸ Πνεῦμα Κυρίου ὅμως γίνεται αἰσθητό, σὰν ἀπελευθερωτικὴ δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ ἠθικὸ καὶ ὕλικὸ κακὸ, μόνο ὅταν ὁ ἄνθρωπος συνειδητοποιήσει τὴν ἀλήθειαν ὅτι: ὁ Χ ρ ι σ τ ὸ ς ζ ῆ: εἶναι δηλαδὴ καθημερινὰ κοντὰ μας. Τοῦτο πάλι σημαίνει ὅτι μόνο ὅποιος πιστεύει στὴν Ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι σὲ θέσιν νὰ ζῆ σὰν ἐλεύθερος ἄνθρωπος: σὰν ἄνθρωπος πού, ἐπειδὴ «ἀνήκει στὸν Χριστὸ» (1 Κορ. 3, 23), ἐξουσιάζει τὰ πάντα (1 Κορ. 3, 21). Μὲ ἄλλα λόγια: στοὺς πολλοὺς λόγους, πού συντελοῦν στὸ ὅτι τὸ Πάσχα γεμίζει τίς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν μὲ ἀπεριόριστη χαρὰ, ἀνήκει καὶ ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, μὲ τὴν Ἀνάστασίν Του, ὑπερνίκησε καὶ νίκησε κάθε κακὸ πού μπορεῖ νὰ μεταβάλλει τὸν ἄνθρωπον σὲ σκλάβον τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἁμαρτίας.

Κυρίως συντελεῖ ἡ πίστις ὅτι ὁ Χ ρ ι σ τ ὸ ς ζ ῆ, καθὼς καὶ ὅτι, γιὰ τοῦτο τὸν λόγο, εἶναι καθημερινὰ κοντὰ μας στὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του: ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμὸν δηλαδὴ καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλου εἶδους κακὸ, πού ἀπανθρωποεῖ τὸν ἄνθρωπον. Γιατί ἡ ἐλευθερία, σὰν καρπὸς τῆς ζωντανῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέσα στὰ πλαίσια τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁδηγεῖ σὲ μιὰ ἀπεριόριστη αὐτονομία: σὲ μιὰ πνευματικὴ ἐλευθερία, δηλαδὴ, πού εἶναι ἀπεριόριστη καὶ πού — γιὰ τοῦτο τὸν λόγο—δίνει τὸ δικαίωμα καὶ τὴν δυνατότητα σὲ κάθε συνειδητὸ Χριστιανὸν νὰ λέει: «πάντα μοι ἔξεστι» (1 Κορ. 6, 12).

Τὸ θαυτέρο νόημα ὅμως τῆς ἠθικῆς αὐτονομίας τοῦ Χριστιανοῦ ἐγκεῖται στὸν - ἐλεύθερο - περιορισμὸν τοῦ «πάντα μοι ἔξεστι» μὲ κριτήριον τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Ἄλλ' οὐ πάντα συμφέρει»· «ἄλλ' οὐκ ἐγὼ

ἐξουσιασθήσομαι ὑπὸ τινος», γιατί: «οὐ πάντα οἰκοδομεῖ» (1 Κορ. 10, 23). Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ζῆ ὁ συνειδητὸς Χριστιανὸς τὴν διπλὴ μορφήν τοῦ δώρου τῆς ἐλευθερίας. Τὴν μορφήν τῆς ἀπεριόριστης ἐλευθερίας καὶ τὴν τῆς δυνατότητας τοῦ ἐλευθεροῦ περιορισμοῦ τῆς γιὰ τὸ καλὸ τοῦ πλησίον εἰδικὰ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου γενικά.

Ἡ ἐκ μέρους τοῦ Χριστιανοῦ συνειδητοποίησις τῆς ἀλήθειας ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπελευθέρωσε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ «ἐγὼ» του, προσφέροντάς του τὴν δυνατότητα ν' ἀξιοποιήσει τὴν ἐλευθερίαν του ἔμπραχτα σὰν ἀγάπην καὶ ἀλληλεγγύην, δίνει στὴν γιορτὴν τοῦ Πάσχα μιὰ καινούργια σημασία, δεδομένου ὅτι τό: «Χριστὸς Ἀνέστη», πού συνηθίζουμε νὰ λέμε τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, σημαίνει συγχρόνως: «εἶμαι ἐλεύθερος». Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ μεταβάλλεται σὲ σύμβολον τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν δύναμιν αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Γιατί ὅποιος νοιώθει συνειδητὰ τὴν σημασίαν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ζῆ μὲν μέσα στὸν κόσμον, ἐργάζεται καὶ συμμετέχει στὴν καθημερινὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ «χαίρει μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίει μετὰ κλαιόντων» (Ρωμ. 12, 5). Συγχρόνως ὅμως ἔχει ἀπελευθερωθεῖ τελείως ἀπὸ τὰ δεσμὰ αὐτοῦ τοῦ κόσμου, θεωρώντας τὰ πάντα «ὡς μὴ» (1 Κορ. 7, 29 - 31).

Ὁ συνειδητὸς Χριστιανὸς πού, πιστεύοντας ὅτι ὁ Χριστὸς Ἀνέστη, ρυθμίζει τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν του ζωὴν μ' αὐτὴ τὴν πίστιν, ἀπολαμβάνει τοὺς καρποὺς μιᾶς μοναδικῆς στὸ εἶδος τῆς ἐλευθερίας μέσα στὰ πλαίσια ἐνὸς κόσμου, πού μεταβάλλει τὸν ἄνθρωπον σὲ σκλάβον τῶν ἀδυναμιῶν του καὶ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν, πολιτικῶν, ἰδεολογικῶν καὶ οἰκονομικῶν συστημάτων, πού — ἰκανοποιώντας αὐτὲς τίς ἀδυναμίας — ἀπανθρωποεῖ τὸν ἄνθρωπον, μεταβάλλοντάς τον σὲ μηχανοποιημένο μέσον πραγματοποιήσεως τῶν ἀπάνθρωπων σκοπῶν τους. Γιατί, ζώντας ὁ Χριστιανός, «ὡς μὴδὲν ἔχων καὶ τὰ πάντα κατέχων» (2 Κορ. 6, 10), δὲν συμβιδάξεται ποτὲ μὲ τίς δυνάμεις αὐτοῦ τοῦ κόσμου, πού δὲν κατορθώνουν καὶ δὲν θὰ κατορθώσουν ποτὲ νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ ἐπηρεάζουν τὴν ζωὴν ἐκείνων τῶν συνειδητῶν Χριστιανῶν, πού πιστεύουν στὴν ἀπελευθερωτικὴν δύναμιν τῆς διδασκαλίας, τοῦ ἔργου, τοῦ θανάτου καὶ—κυρίως—τῆς Ἀ ν α σ τ ἄ σ ε ω ς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΟΤΑΝ ΗΛΘΑΤΕ ΣΕΙΣ ΜΟΥ ΦΑΝΗΚΑΤΕ ΣΑΝ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

Τοῦ π. ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΦΑΡΟΥ

Συνομιλία με γυναίκα 70 χρονῶν, χήρα:

Π. Καλημέρα σας, εἶμαι ὁ Π.Κ. ἐφημέριος αὐτῆς τῆς πτέρυγας.

Α. Χαίρομαι πού τελικά ἔρχεται κάποιος ἀπό τὴν Ἐκκλησία νά με ἐπισκεφθεῖ. Ἔρχομαι σ' αὐτό τὸ νοσοκομεῖο γιὰ ἕξι χρόνια. Ζῶ σ' ἓνα οἶκο εὐγηρίας ὅλον αὐτὸ τὸν καιρὸ. Ἀλλὰ εἶμαι διαρκῶς ἄρρωστη. Τὴν τελευταία φορά πού με ἔφεραν ἐδῶ νόμιζα πὼς ἔχω καρκίνο τοῦ στήθους, ἀλλὰ εὐτυχῶς δὲν μοῦ βρήκαν τίποτε. Τώρα μοῦ βρήκαν ὕδροκεφαλίτιδα (μια μεγάλη ποσότητα νεροῦ στὸν ἐγκέφαλο) ἀλλὰ μοῦ ἔβγαλαν τὸ νερὸ καὶ αἰσθάνομαι καλύτερα.

Π. Χαίρομαι πού αἰσθάνεσθε καλύτερα. Ἔχετε συγγενεῖς πού σᾶς ἐπισκέπτονται;

Α. Ναι, ἔχω μιὰ κόρη πού ἔρχεται καὶ με ἑλέπει ἀλλὰ εἶναι κι αὐτὴ ἄρρωστη τώρα. Ἀποπειράθηκε νά αὐτοκτονήσει. Ὅλη μου τὴ ζωὴ τὴν ἔχω περάσει στὰ θάνατα. Ὁ ἄνδρας μου πέθανε ὅταν ἤμουν 36 χρονῶν καὶ δούλεψα σκληρὰ σὰν μοδίστρα γιὰ νά μεγαλώσω τὰ δυὸ μου παιδιά. Τὰ θάνατά μου ἄρχισαν ἀπ' τὰ παιδικὰ μου χρόνια. Ἦμουν 18 χρονῶν, μετὰ ἀπὸ δυὸ χρόνια πέθανε κι ὁ πατέρας μου κι ἐγὼ ἀνέλαβα νά μεγαλώσω τὰ μικρότερα ἀδελφία μου.

Π. Ἡ ζωὴ σας ἦταν δύσκολη.

Α. Ναι, ἀν καὶ ἤμουν πάντοτε καλὸς ἄνθρωπος. Ποτὲ δὲν ἔβλαψα ἄνθρωπο. Μεγάλωσα τὰ παιδιά μου χωρὶς νά ἐνοχλήσω κανένα.

Π. Μετανοιώσατε πού δὲν ξαναπαντρευτήκατε;

Α. Δὲν ξέρω, ὑπῆρξαν θέδια πολλὰς στιγμῆς πού εἶχα ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθεια ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀγαποῦσα πολὺ τὸν πρῶτο μου ἄνδρα. Ἦμουν πάντοτε κοντὰ στὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ τώρα κανεὶς δὲν ἔρχεται νά με δεῖ.

Π. Αἰσθάνεσθε ἐγκαταλειμένη;

Α. Τώρα ἔχω μείνει σχεδὸν ὀλομόναχη. Τὸ ἕνα μου παιδί παντρεύτηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀμερική καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἄρρωστο. Καὶ τώρα πού ἤλθατε σεις, μοῦ φανήκατε σὰν τὸ Χριστό.

Π. Αἰσθάνεσθε τὸ ἐνδιαφέρον μου σὰν ἔκφραση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Χαίρομαι πού ἔγινε ἀφορμὴ νά νοιώσετε αὐτὸ τὸ αἶσθημα. Θὰ ἔλθω καὶ πάλι νά σᾶς δῶ τὴν ἐπόμενη ὁδομάδα.

* * *

Τὸ πρόβλημα τῆς γεροντικῆς ἡλικίας στὴν κοινωνία μας εἶναι τεράστιο καὶ συγκλονιστικό. Στὴν καταναλωτικὴ κοινωνία πού ἡ καλοπέραση θεωρεῖται τὸ πιὸ σημαντικό πράγμα καὶ πού σὰν ἀποτέλεσμα τὰ νιάτα θεοποιοῦνται, οἱ γέροντες θεωροῦνται καὶ αἰσθάνονται ἄχρηστοι, περιττοὶ καὶ ἀποκομιμένοι ἀπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Πολὺ συχνὰ ἔχουν ὕλικές ἀνάγκες καὶ χρειάζονται βοήθεια γιὰ νά τις ἀντιμετωπίσουν, ἀλλὰ καὶ ὅταν αὐτὸ δὲν συμβαίνει, ἔχουν ἀνάγκη νά αἰσθάνονται ὅτι ἀνήκουν κάπου, ὅτι κάποιος ἐνδιαφέρεται γι' αὐτούς.

Εἶναι φοβερὸ πού ἡ κοινωνία μας ἔχει υἱοθετήσει ἕνα τόσο ἀπάνθρωπο σύστημα ἀξιών, ἀλλὰ ὅταν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀποδέχεται στὴν πράξη αὐτὸ τὸ σύστημα, ἀρνεῖται τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει μιὰ ἰδιαίτερη ποιμαντικὴ εὐθύνη ἀπέναντι στοὺς γέροντες.

Ἄν δὲν ἀφιερώνουμε ἕνα μέρος τοῦ χρόνου μας γιὰ νά συμπαρασταθοῦμε στοὺς γέροντες, παραλείπουμε ἕνα βασικὸ ποιμαντικὸ μας καθήκον. Ἄν ἡ χριστιανικὴ κοινότητα ἐξακολουθεῖ νά ζεῖ, οἱ γέροντες θὰ πρέπει νά αἰσθάνονται πὼς ἀνήκουν κάπου καὶ αὐτὸ εἶναι πού κυρίως ἔχουν ἀνάγκη. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ἡ ἀνάγκη αὐτὴ δὲν ἐκανοποιεῖται οὔτε μὲ χρήματα, οὔτε μὲ φαγητά, οὔτε μὲ ρούχα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνθρώπινη παρουσία. Καὶ δὲν θὰ νοιώσουν οἱ γέροντες τὴν ἀνθρώπινη παρουσία ὅταν πᾶμε σ' αὐτούς γιὰ νά τοὺς συστήσουμε ὑπομονὴ καὶ νά τοὺς δώσουμε ψευτικὴ ἐνθάρρυνση, ἀλλ' ὅταν τοὺς δώσουμε τὴν εὐκαιρία νά μᾶς ποῦν τὴν ἱστορία τους καὶ ὅταν μοιρασθοῦμε ἕνα ἔστω μικρὸ κομμάτι τῆς δικῆς μας ζωῆς μ' αὐτούς καὶ τοὺς βοηθήσουμε νά συμμετάσχουν, ἔστω καὶ σὲ πολὺ μικρὸ ποσοστὸ, στὴ ζωὴ πού ἐξακολουθεῖ νά συνεχίζεται γύρω τους.

Εἶναι ἀναπότρεπτο νά ζοῦν οἱ γέροντες κυρίως μὲ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ θὰ γίνουν ζωντανοὶ νεκροὶ ὅταν πάψουν νά ἔχουν ὀποιαδήποτε ἐπαφή μὲ τὸ παρόν. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου, βεβαιώνεται καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

«Ὅταν ἤλθατε σεις μοῦ φανήκατε σὰν τὸ Χριστό».

ΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ (Α')

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

α' — Τὸ τυπογραφεῖο Κοσμᾶ Ἐπιδαυρίου (1759).

Γιὰ τὸ πρῶτο τυπογραφεῖο ποὺ λειτούργησε στὸ Ἅγιον Ὄρος κάνουν λόγο ἀπὸ τοὺς παλαιότερους συγγραφεῖς ὁ Κωνσταντῖνος Σάθας (Νεοελληνικὴ Φιλολογία, ἐν Ἀθήναις 1868, σελ. 605) καὶ ὁ Μανουὴλ Γεδεών (Ἄθως, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1886, σελ. 159). Ἐπίσης ὁ γνωστὸς λόγιος Τρύφων Εὐαγγελίδης στὸν τόμο Ἑλλάς τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας (ἄρθρο τυπογραφία), μὲ τὰ ἐξῆς ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα:

«Παραλλήλως πρὸς τὴν ἐν τῇ μονῇ Βατοπεδίου ἰδρυθεῖσαν Ἀθωνιάδα Ἀκαδημίαν τῷ 1850, συνέστη καὶ ἐν τῇ μονῇ Λαύρας Τυπογραφεῖον ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ Ἐπιδαυρίου διὰ τοῦ ἐκ Θάσου Δούκα Σωτήρη τῷ 1759 πρὸς ἔκδοσιν τῶν διὰ τὴν σχολὴν ἀναγκασιούτων διδακτικῶν βιβλίων, ὡς ἐγένετο βραδύτερον διὰ τὰς σχολὰς Χίου καὶ Κυθωνίων· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἠδδοκίμησε, διότι γινώσκομεν ὅτι ἐτυπώθη μόνον ἡ Ἐκλογή τοῦ Ψαλτηρίου παντὸς συλλεγεῖσα παρὰ Νεοφύτου ἱεροδιακόνου Πελοποννήσιου τοῦ ἐξ Ἑβραίων. Τὸ Τυπογραφεῖον κατὰ τὸν Pischon (ἐν Γερμανικῇ Ἐπιθεωρήσει, 1862, σ. 397) διεύθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10' αἰῶνος. Τῷ 1863 ἐτυπώθη ἐξ αὐτοῦ, ἀνασυσταθέντος ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Ἀγίου Παύλου Σωφρονίου Καλλιγᾶ ἡ Ἀθωνιάς ἤτοι σύντομος περιγραφή τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἀθωνος. Καὶ νῦν ὑπάρχει Τυπογραφεῖον, ἐκδίδεται δὲ καὶ περιοδικόν».

Τὸ 1971 ὁ Ἰωάννης Π. Μαμαλάκης στὴ βραδευμένη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐργασία του «Τὸ Ἅγιον Ὄρος (Ἄθως) διὰ μέσου τῶν αἰῶνων» (ἐκδ. Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, σελ. 379), ἀντλώντας ἀπὸ τὸν Γεδεών (ὅπ. παρ.) μνημονεύει ἐπίσης τὸ ἀγιορείτικο Τυπογραφεῖο. Τὸ 1976 ὁ Δημήτριος Σιατόπουλος νομίζοντας ὅτι «οἱ πηγὲς σιωпаίνουσι» σχετικὰ μὲ τὸ Τυπογραφεῖο τὸ παρουσιάζει στὴν ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή» καὶ τὸ περιοδικὸ «Βωμοί» σὰν πρωτότυπη φιλολογικὴ ἀνακοίνωση μὲ θάση πληροφορία ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ ἐκδότης Κ. Σπανός γιὰ τὸ βιβλίον ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1759 στὸν Ἅθω ἀπὸ τὸ Τυπογραφεῖο αὐτὸ (βλ. Ἰ. Μ. Χατζηφώτη: Ἅγιον Ὄρος, ἀνθολογία λογοτεχνικῶν κειμένων, Ἀθήνα 1977, σσ. 241 - 244 καὶ 290 - 300). Τὸ βιβλίον ἀνατυπώθηκε ἤδη ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐκδότη «ἀπὸ τὸ μοναδικὸ πλήρες ἀντίτυπο στὴν Ἑλλάδα τῆς συλλογῆς Λ. Συμαωνίδη».

Τυπογράφος, λοιπόν, ἦταν ὁ Θάσιος Δούκας Σωτήρης, ἐκδότης (χορηγὸς) ὁ ἱερομόναχος Κοσμᾶς Ἐπιδαυρίου καὶ ἐπιμελητὴς ὁ ἱεροδιάκονος Νεόφυτος, ὁ Καυσοκαλυβίτης, ὅπως ἤδη ὁ Σάθας (ὅπ. παρ.) εἶχε παρατηρήσει (γιὰ τὸν περίφημο αὐτὸν Κολλυβά, βλ. τὴν ἐμπειριστικωμένη εἰσαγωγή τοῦ Θεοδωρήτου μοναχοῦ Ἀγιο-

ρείτου στὸ «Περὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως» Νεοφύτου ἱεροδιακόνου Καυσοκαλυβίτου, ἐκδόσεις «Τῆνος», χ.χ., σσ. 8 - 33).

Πρῶτος διδλιιογράφησε πλήρως τὴν ἔκδοσιν ὁ Αἰμίλιος Λεγκράν στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ 18ου αἰῶνα. Εἶναι λαθασμένο αὐτὸ ποὺ ἀναγράφεται στὸ χγφο 723 τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, ποὺ πα-

Ἐκλογή

ΤΟΥ ἙΣΑΛΤΗΡΙΟΥ ΠΑΝΤΟΣ
Εἰς τε Δοξολογίαν καὶ Εὐχῶν,
Συλλεγεῖσα μὲν παρὰ τῶν ἑλλογιμω-
τάτων Διδασκάλων Κυρίων Νεοφύτου
τῶν ἐξ Ἑβραίων.

Ἀφιερωθεῖσα δὲ τῷ Ὁσίῳ Πατρὶ
ἡμῶν ἈΘΑΝΑΣΙῶ τῷ ἐν τῷ ἈΨῷ.

Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα,

Σωδοσμῇ καὶ δαπάνῃ τῶν Πανοσιω-
τάτων Ἀρχιμανδριτῶν καὶ μεγίστης
Λαύρας Κυρίου Κοσμᾶ Ἐπιδαυρίου

Ἐν τῷ Ὁρει πῦ ἈΨῷ. 1759

Παρὰ Δέκα Σωτήρη, τῷ Θεσίῳ.

Τὸ ἐξώφυλλο τοῦ πρώτου βιβλίου ποὺ ἐκδόθηκε στὴν Ἑλλάδα τὸ 1759. Πρόκειται γιὰ τὴν «Ἐκλογή τοῦ Ψαλτηρίου παντός», ποὺ τυπώθηκε στὸ Ἅγιον Ὄρος, στὸ Τυπογραφεῖο τῆς Μ. Λαύρας.

ραδίδει τὸ καίμενο, ὅτι γιὰ πρώτη φορά ἐκδόθηκε στὸ Βουκουρέστι τὸ 1769 ἀπὸ τὸν ἱερομόναχο Παρθένιο Σου-μελιώτη (βλ. εἰσαγωγή μοναχοῦ Θεοδώρητου, ὅπ. παρ., σελ. 31). Δείχνει ὅμως περιορισμένη κυκλοφορία τῆς πρώτης ἀθωνικῆς ἐκδόσης. Παραθέτω ἐδῶ τὸν τίτλο τοῦ ἔργου: «Ἐκλογή τοῦ Ψαλτηρίου παντός εἰς τε δοξολογίαν καὶ εὐχὴν [ὁ Σιατόπουλος, ὅπ. παρ., διαβάξει εὐ-χῶν] συλλεγεῖσα μὲν [ὁ Σιατόπουλος, ὅπ. παρ., νομίζει μόχθῳ] παρὰ τοῦ ἔλλογιμωτάτου Διδασκάλου Κυρίου Νεο-φύτου τοῦ ἐξ Ἑβραίων, ἀφιερωθεῖσα δὲ τῷ Ὁσίῳ Πατρὶ ἡμῶν Ἀθανασίῳ τῷ ἐν τῷ Ἄθῳ, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα συνδρομῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ Πανοσιωτάτου Ἀρχι-μανδρίτου τῆς Μεγίστης Λαύρας Κυρίου Κοσμᾶ Ἐπιδου-ρίου. Ἐν τῷ Ὁρει τοῦ Ἄθῳ, 1759, παρὰ Δούκα Σω-τήρη τῷ Θασίῳ» (διορθώθηκε ἡ στίξη).

Στὴν προσφώνησή του πρὸς τὸν κείτορα τῆς Μεγί-στης Λαύρας Ὅσιο Ἀθανάσιο τὸν Ἀθωνίτη, ὁ Κοσμᾶς Ἐπιδούριος (σσ. 38 - 40) σημειώνει:

«... Τοιγαροῦν ἀνθ' ὧν ἐποίησας μετ' ἐμοῦ προσφέρω σοι τῷ τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχοντι, ἧς ἐν ἀμυθῆ-τοις θλίψεσι καὶ μυρίοις πόνοις καὶ ἰδίοις ἀναλώμασιν οὐκ ἀθεεῖ συνεστηράμην ἐν τῷ Ἄθῳ τυπογραφίας τὰς ἀπαρχάς, ταύτην φημί τοῦ ἱεροῦ Ψαλτηρίου τὴν Ἐκλο-γὴν, νῦν πρῶτον τύποις αὐτὴν ἐκδοῦς...».

Ἐπάρχει, ἐξ ἄλλου, μικρὸς πρόλογος «τοῖς ἐντευξο-μένοις» γραμμένος ἀπὸ τὸν Δούκα Σωτήρη, Θάσιο, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «ἐπὶ τῶν νέων τύπων, ἐνταῦθα ἐξεπονή-θησαν κατὰ τὸ ἀγιώνυμον Ὅρος τοῦ Ἄθῳ διὰ προτρο-πῆς τε καὶ δαπάνης τοῦ Πανοσιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου τῆς Μεγίστης Λαύρας Κυρίου Κοσμᾶ Ἐπιδουρίου εἰς κοινὴν ἀπάντων τῶν εὐσεβῶν ὠφέλειαν, πολλῶν καὶ ἄλ-λων ὑπαρχόντων εἰς ἐκδοσιν...» (σελ. 46).

β' — Τὸ τυπογραφεῖο Σωφρονίου Καλλιγᾶ (1863).

Τὸ 1863 ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἀγίου Παύλου Σωφρό-νιος Καλλιγᾶς τύπωσε στὸ Ἄγιον Ὅρος τὴν «Ἀθω-νιάδα, ἣτοι σύντομο περιγραφή τοῦ Ἀγίου Ὅρους Ἀθω-νος, περιέχουσα ὑπομνήματα παλαιὰ τε καὶ νέα συλλε-χθέντα ἐκ διαφόρων ἀρχαίων σωζομένων ὑπομνημάτων ἐπιμελείᾳ καὶ φιλοπόνῳ σπουδῇ... Ἐγρᾶφη ἐν τῇ τοῦ Ἀγίου Παύλου Μονῇ ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αὐξγ'. Ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ Ὁρει Ἀθων», σελ. 118 (βλ. Κυρ. Ντελο-πούλου: Συμβολὴ στὴ βιβλιογραφία τοῦ Ἀγίου Ὅρους αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις 1701 - 1971, Ἀθήναι 1971, σσ. 16 - 17).

Ὁ Σωφρόνιος καταγόταν ἀπὸ τὴν Κεφαλληνία, — ὅπως εἶναι γνωστὸ Κεφαλλονίτες συνήθως ἀσχοῦνται στὸ

μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Παύλου, — καὶ διαδραμάτισε σπουδαῖο ρόλο, μαζί μὲ τὸν Προηγούμενο Ἀδέρκιο ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ στὴν κοινοδιοποίησιν τῆς μονῆς τὸ 1839. «Ἡ χρονολογία αὕτη, γράφει ὁ μοναχὸς Θεοδόσιος Ἀγιο-παυλίτης, ἀποτελεῖ μέγαν πνευματικὸν σταθμὸν διὰ τὴν μονήν, διότι αὕτη διοικουμένη πρότερον μὲ τὸ ἀντιμο-ναχικὸν ἰδιόρρυθμον σύστημα, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν θεῖαν τάξιν τοῦ κοινοβίου» (ΘΗΕ, τόμ. 10, 1967, στ. 233). Ἦταν ὁ Σωφρόνιος δυναμικὴ προσωπικότης, εἶχε δια-τελέσει ἐπίτροπος τῆς μονῆς του καὶ ἀντιτάχθηκε τὸ 1842 στὴν ἀποστολὴ Πατριαρχικοῦ ἑξαρχου, — τοῦ Μητροπολίτη Κασσανδρείας, — «ἐπὶ τῇ τακτοποιήσει τοῦ ἱεροῦ κοινοβίου τοῦ Ἀγ. Παύλου», ὅπως ἀναφέρε-ται σὲ γράμμα πού εἶχε στείλει στίς 26 Ὀκτωβρίου 1842 ὁ Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς Δ' στὴν Ἱ. Κοινότητα Ἀγίου Ὁρους. Σύμφωνα μὲ τὸ ἔγγραφο αὐτό, «ἐτόλ-μησε νὰ διαρρήξῃ ἔγγραφον εἰδοποίησιν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ καὶ πρόσωπον ἐπιφέροντος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ κλείσῃ τὸ μοναστήριον καὶ νὰ προσενεχθῇ, ὡς καὶ ὑμεῖς γνωρίζετε ὅτι προσηγήθη αὐτὸς διὰ συναινέσεως καὶ ἄλλων..., χωρὶς νὰ ἀναλάβῃ εἰς νοῦν, ὁ κατὰ τὴν μαρτυ-ρίαν σας φ ρ ὁ ν ι μ ο ς οὗτος διοικητής, ὅτι μία τοι-αύτη περιφρόνησις πρὸς τὸν Ἐξαρχὸν τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάγεται πρὸς αὐτὴν τὴν ἰδίαν» (Πρβλ. Ἱ. Π. Μαμα-λάκη: Τὸ Ἄγιον Ὅρος (Ἄθως) διὰ μέσου τῶν αἰώ-νων, Θεσσαλονίκη 1971, σσ. 487 - 488). Φαίνεται, λοι-πόν, ὅτι ἡ Ἱερὰ Κοινότητα εἶχε ταχθῇ ἀλληλέγγυος πρὸς τὸν Σωφρόνιο, ὑποστηρίζοντας μάλιστα ὅτι «παρε-βλέφθησαν προνόμια, σουρέτια καὶ ἔθιμα τοῦ Ὅρους, ἅπερ ὁμόφυλοι τε καὶ ἑτερόδοξοι ἀνακτες καὶ ὁ πατριαρ-χικὸς θιάσος ἐκύρωσαν» (ὅπ. παρ., σελ. 487). Ἀκόμη διαφαίνεται ἡ ἐκτίμησις τῶν Ἀγιορειτῶν στὸν Σωφρόνιο, τὸν ὁποῖο θεωροῦσαν «φρόνιμο ἄνδρα». Ὡστόσο, τὸ Πα-τριαρχεῖο τοῦ ἐπέβαλε «ἀργίαν ἐκκλησιαστικὴν» καὶ ὄρισε «κοινοδιάρχηγ τὸν κὺρ Στέφανον» (ὅπ. παρ., σελ. 488). Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐκδοσις τῆς «Ἀθωνιάδος» τοῦ Σωφρο-νίου μαρτυρεῖ τὴν παναγιορειτικὴν του συνείδησιν, ἐνῶ ἡ ἀνασύστασις τοῦ ἀγιορειτικοῦ τυπογραφείου τὰ πνευμα-τικά του ἐνδιαφέροντα. Ὁ Μαν. Γεδεῶν ἔκρινε μὲ ἐπι-στημονικὴ αὐστηρότητα τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Σωφρο-νίου (βλ. Μοναχοῦ Νικοδήμου Νεοσκητιώτου: Ὁ Ὅσιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης, τόμος α', Ἀθήναι 1975, σελ. 20).

Γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἰωάννου Γεργαδίου 14, Ἀθήναι (140). Τηλ. 718.327.

ήμέρα δὲν θὰ μὲ ρωτήσετε τίποτα. Λοιπὸν ἡ σημερινὴ ἡ χαρὰ μας, εἶναι ἡ χαρὰ ποὺ εἶπε ὁ Χριστὸς πὸς θὰ δώσει τοὺς μαθητὲς του, μιλιώντας μαζί τους λίγη ὥρα πρὶν νὰ τὸν πιάσουνε οἱ στρατιῶτες στὴ Γεθοσημανή.

Αὐτὸ τὸ φορικτὸ πρᾶγμα, δηλαδὴ ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, μὲ τί λόγια ἄρα γε εἶναι γραμμένο! Εἶναι γραμμένο μὲ λόγια ἀπλὰ καὶ μὲ μεγάλη συντομία. Μολταυτὰ, ὅποιος τὰ διαβάσει μὲ πόθο, ἀπομένει κατάπληχτος σὰν νὰ τὸν χτύπησε ἕνα φῶς ποὺ ἔσβυσε τὸν ἥλιο καὶ σὰν νὰ τὸν ταυτίσει ὁ οὐρανὸς ποὺ ἀνοίξει τὸν ἅγιον Τάφο. Ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος, ποὺ εἶναι ὁ πιὸ σύντομος εὐαγγελιστὴς, γράφει πὸς οἱ ἅγιες γυναῖκες σηκωθήκανε πολὺ πρῶτὴ καὶ πήγαινε νὰ ἀλείφουνε μὲ μυρωδικὰ τὸ κορμὶ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ λέγανε ἢ μιὰ στὴν ἄλλη, ποιὸς θὰ μᾶς κολήσει τὴν πέτρα ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ μνημείου; «Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκλύσται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφῶδρα. Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἰδὸν νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιῶις περιβεβλημένον σιολὴν λευκὴν καὶ ἐξεθαμβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· μὴ ἐκθαμβεῖσθε. Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν τὸν ἐσταυρωμένον; Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν· ἀλλ' ὑπάργετε εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ἑμῖν». Δὲν θέλησα νὰ τὰ μεταφράσω, γιατί καὶ τὰ λόγια τὰ ἴδια εἶναι ἀγίασμένα καὶ μὲ ὅλη τὴν ἀπλότητά τους εἶναι σὰν ὑπερφυσικά, σὰν ἀστραφτερά: «καὶ ἐξεθαμβήθησαν!» Δὲν γονατίζεις μοναχὰ μισροστὰ στὸν «νεανίσκον» ποὺ μιλά μὲ μιὰ θεϊκὴ σοβαρότητα κάποιον ἄλλον κόσμον, ἀλλὰ προσκυνᾷς καὶ τὰ ἴδια τὰ λόγια ὅπου εἶναι γραμμένα αὐτὰ τὰ πράγματα μὲ ἕνα κάλλος ἀνεξήγητο. Λέγει λοιπὸν ὁ ἄγγελος σὺς μυρωφόρες νὰ ποῦνε τοὺς μαθητὲς πὸς θὰ δοῦνε τὸν πολυαγαπημένο τους στὴ Γαλιλαία, δηλαδὴ πὸς δὲν θὰ τὸν δοῦνε τώρα ποὺ θῆκε ζωντανὸς ἀπὸ τὸ μνημα. Φανερώθηκε ὁμοίως τὴν ἴδια μέρα στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνὴ ποὺ ἦτανε πρῶτῆρα ἢ πιὸ ἀμαρτωλὴ, γιατί μετάνιωσε καὶ πόνεσε περισσότερο. Ὡ θάθος ἀνεξιχνίαστο! Οἱ πιὸ ἀμαρτωλοὶ σὰν μετανοιώσουνε, ἀξιώνονται τὴν πιὸ μεγάλη ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ὁ τελώνης ὁ Ματθαῖος, ὁ τελώνης ὁ Ζαχαρίας, ἢ πόρνη ποὺ τὸν ἔλειψε τὸ μῦρο, ὁ ληστὴς ποὺ σταυρώθηκε μαζί του. Ἔτσι κ' ἡ Μαγδαληνὴ τὸν εἶδε πρῶτῆ ἀναστημένον καὶ ἔγινε τρελλὴ ἀπὸ τὴ χαρὰ της καὶ

Ἔστερα ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ ἀπὸ τὴν ἀγωνία ποὺ περάσαμε μαζί μὲ τὸν Χριστό, ἦρθε ἡ ἀνέκφραστη χαρὰ τῆς Ἀνάστασης. Ὁ ἀγαπημένος μας Χριστὸς τὴν ἔφερε αὐτὴ τὴν ἔσβυση χαρὰ, ποὺ δὲν εἶναι σὰν τις ἄλλες τις γοργοπέραστες χαρὲς μας, καὶ μᾶς τὴ χάρισε δωρεάν, δίχως νὰ μαςτε ἀξιοὶ γιὰ ἕνα τέτοιο μεγάλο χάρισμα. Ὅλη τὴ χτίση, ποὺ ἦτανε τυραννισμένη ἀπὸ τὸν θάνατο, τὴν καλοκάρισε Αὐτὸς ποὺ πάτησε τὸν θάνατο καὶ τὴν ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴ φθορά. Χωρὶς τὸν μεγάλον αὐτὸν ἥλιο, θὰ καθόμαστε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι αἰῶνια σὺ οὐκοῦδα καὶ στὴ σκιά τοῦ θανάτου.

Στὸν μυστικὸ Δεῖπνο ὁ Χριστὸς γιόρτασε τὸ παλαιὸ Πάσχα, ποὺ ἦτανε ὁ ἴσκιος τοῦ καινούργιου Πάσχα, ὅπου γιορτάζουμε ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί. Καὶ μιλιώντας τότε τοὺς μαθητὲς του, μιλοῦσε καὶ σὲ ὄσους θὰ τὸν ἀκολουθοῦσανε ὡς τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, τοὺς εἶπε καὶ τοῦτ'α: «Δὲν θὰ σᾶς ἀρῆσω ὄσφρανοῦς, σὲ λίγο ἔρχομαι κοντὰ σας. Ἀκόμα λίγο καὶ ὁ κόσμος δὲν θὰ μὲ βλέπει πιά, ἀλλὰ ἐσεῖς θὰ μὲ βλέπετε, γιατί ἐγὼ εἶμαι ζωντανὸς κ' ἐσεῖς θὰ ζήσετε... Σὲ λίγο δὲν θὰ μὲ βλέπετε καὶ πάλι σὲ λίγο θὰ μὲ ξαναδεῖτε... Ἀληθινὰ σᾶς λέγω πὸς θὰ κλάψετε καὶ θὰ θρηνηθεῖτε ἐσεῖς, μὰ ὁ κόσμος θὰ χαρεῖ. Κ' ἐσεῖς θὰ λυπηθεῖτε, ἀλλὰ ἡ λύπη σας θὰ γυρίσει σὲ χαρὰ... Τώρα ἔχετε λύπη, μὰ πάλι θὰ σᾶς ξαναἰδῶ καὶ θὰ χαρεῖ ἡ καρδιά σας καὶ τὴ χαρὰ σας κανένας δὲν θὰ μπορεῖ νὰ σᾶς τὴν πάρει. Ἐκείνη τὴν

ΝΑΓΙΑ ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΟΝΤΟΓΛΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΗ

ΤΟΥ

ΠΑΣΧΑ

άναξε κλαίγοντας «Ραββουνί!» πὸν θὰ πεῖ «Αγα-
μένε δάσκαλέ μου!» κ' ἔτριξε νὰ ἀγκαλιάσει τὰ
μέλια του καὶ νὰ τὰ φιλήσει. Ἀλλὰ πρωιύτερα ἦταν
σοσασιομένη ἀπὸ τὴ λύπη της, πὸν δὲν τὸν γνώ-
σε καὶ τὸν πῆρε γιὰ κηπουρὸ καὶ τὸν ρωτοῦσε ἄν
ἴκωσε αὐτὸς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸ μῆμα.
Ὅτε τῆς λέγει ὁ Χριστὸς «Μαρία!» καὶ ἀνοίξανε τὰ
μάτια της καὶ θέλησε νὰ τὸν πιάσει. Μὰ ὁ Χριστὸς
ἐμπόδισε λέγοντάς της «Μὴ μὲ ἀγγίζεις· γιατί
ἐν ἀνέβηκα ἀκόμα στὸν πατέρα μου». Τὴν ἴδια μέρα
ἀπὸ τοὺς μαθητὰδες πηγαίνανε ἀπὸ τὴν Ἱερου-
σάλημ σ' ἕνα χωριὸ πὸν τὸ λέγανε Ἐμμαοὺς. Κ' ἐκεῖ
ἐπὶ περπατοῦσαν, μιλοῦσανε μεταξὺ τους γιὰ ὅσα εἶ-
νανε γίνε ἐκεῖνες τὶς μέρες. Κ' ἐκεῖ πὸν μιλοῦσανε
καὶ συζητοῦσανε, φανερώθηκε ὁ Χριστὸς «ἐν ἑτέρῳ
ὄραφῃ» καὶ περπατοῦσε μαζί τους, μὰ δὲν τὸν γνώ-
σανε. Καὶ τοὺς εἶπε. «Γιὰ ποῖο πράγμα μιλάτε ἐκεῖ
ὄν περπατᾶτε καὶ εἴσατε σκνθρωποί;» Τοῦ ἀποκρι-
θηκε ὁ ἕνας πὸν τὸν λέγανε Κλεώπα κ' εἶπε: «Ἐὸν
αἰνεται πὸς εἶσαι ὁ μόνος ἄνθρωπος ἀπ' ὅσους κά-
νουνται στὴν Ἱερουσαλήμ, πὸν δὲν γνωρίζεις αὐτὰ πὸν
γνήσανε σ' αὐτὴν τὴν πολιτεία τοῦτες τὶς μέρες». Καὶ
κεῖνος τοὺς ρώτησε: «Ποιά;» Κ' οἱ ἄλλοι τοῦ
λέγανε «Τὰ ὅσα γινήσανε στὸν Ἰησοῦ τὸν Ναζωραῖο,
πὸν στάθηκε ἄνθρωπος προφήτης, δυνατὸς σὲ ἔργο
καὶ σὲ λόγῳ μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ σ' ὅλον τὸ λαὸ καὶ
ὄν τὸν παραδώσανε οἱ ἀρχιερεῖς κ' οἱ ἄρχοντές
αὐτοὺς στὸν θάνατο καὶ τὸν σταυρώσανε. Κ' ἐμεῖς ἐλπί-
σαμε πὸς αὐτὸς εἶναι πὸν θὰ λύτρωνε τὸν Ἰσραήλ.
Ἀλλὰ ὅμως μ' ὅλα τούτα εἶναι τρεῖς μέρες σήμερα
ὄν γινήσανε αὐτὰ πὸν εἴπαμε. Ἀλλὰ καὶ κάποιες
γυναῖκες μᾶς κάνανε ἄνω κάτω γιατί πῆγανε σὸ
μῆμα του τὸ πρῶτὸ καὶ δὲν βρῆσανε τὸ σῶμα του κ'
ὄν ὄθανε καὶ μᾶς εἶπανε πὸς εἶδανε καὶ δυὸ ἀγγέ-
λους πὸν τοὺς εἶπανε πὸς ζεῖ ὁ Ἰησοῦς καὶ κάποιοι
πὸν μᾶς πῆγανε σὸ μῆμα καὶ εἶδανε ὅσα εἶπανε οἱ
γυναῖκες, μὰ τὸν ἴδιον δὲν τὸν εἶδανε». Κ' ὁ Ἰησοῦς
ὄν εἶπε «Ὡ ἀνόητοι καὶ μὲ καρδιά πὸν εἶναι ἀγο-
νήνη σὲ νὰ πιστέψετε σὲ ὅσα εἶπανε οἱ προφῆτες·
ὄτὰ λοιπὸν δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ πάθει ὁ Χριστὸς γιὰ
τὸ μπεῖ στὴ δόξα του;» Κι' ἄρχισε ἀπὸ τὸν Μωϋσῆ
ἀπ' ὅλους τοὺς προφῆτες καὶ τοὺς ἐξηγοῦσε μὲ
λες τὶς γραφῆς ὅσα ἔπαθε. Καὶ σὲ μεταξὺν φά-
σανε σὲ χωριὸ πὸν πηγαίνανε κ' αὐτὸς ἔκανε πὸς
πηγαίνει παραπέρα. Καὶ τὸν θιάσανε λέγοντας «Μεί-
νε μαζί μας, γιατί κοιτεῦναι νὰ βραδυνᾶσει κ' ἔγειρε
μέσῳ». Καὶ μπῆκε μέσα γιὰ ν' ἀπομείνει μαζί τους.

Καὶ ὄν κἀθήσε σὲ τραπέζι μὲ δαύτους, πῆρε τὸ ψω-
μὶ καὶ τὸ βλόγησε καὶ ἀφοῦ τὸ ἔκοψε τοὺς ἔδωσε νὰ
φᾶνε. Καὶ τότε ἀνοίξανε τὰ μάτια τους καὶ τὸν γνώ-
ρίσανε. Καὶ κεῖνος γήνηκε ἄφαντος ἀπὸ μπροστὰ τους.
Κ' εἶπανε μεταξὺ τους «Πὸς καίγονταν ἡ καρδιά
μας μέσα μας, τὴν ὄρα πὸν μιλοῦσε στὸν δρόμο καὶ
μᾶς ξεδιάλωνε τὶς γραφῆς;» Καὶ σηκωθήσανε τὴν
ἴδια ὄρα καὶ γυρίσανε πίσῳ στὰ Ἱερουσόλυμα καὶ βρῆ-
σανε μαζεμένους τοὺς ἔπειτα καὶ τοὺς ἄλλους πὸν
ἦτανε μαζί τους καὶ κεῖνοι τοὺς εἶπανε πὸς ἀναστή-
θηκε στ' ἀλήθεια ὁ Κύριος καὶ πὸς φανερώθηκε
στὸν Σίμωνα. Κι αὐτοὶ τοὺς ἱστορήσανε ὅσα τοὺς
συμβήσανε τὴν ὄρα πὸν ἔκοψε τὸ ψωμὶν.

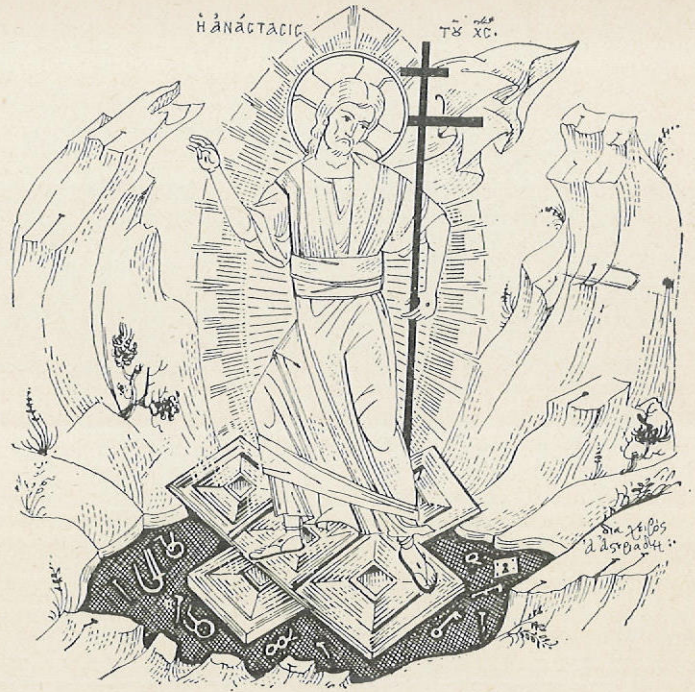
Κ' ἐνῶ ἀκόμα κυβερνιάσανε, ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς
στάθηκε στὴ μέση τους καὶ τοὺς λέγει «Εἰρήνη ἀπά-
νω σας». Καὶ κεῖνοι τρομάξανε καὶ τοὺς ἔπιασε φό-
βος καὶ θαροῦσαν πὸς βλέπουνε κάποιον πνεῦμα.
Καὶ τοὺς εἶπε «Γιατὶ εἴσατε ταραγμένοι καὶ γιατί
ἀνεβαίνουμε στὶς καρδιές σας ἕνα σωρὸ λογισμοί;
Δέστε τὰ χέρια μου καὶ τὰ πόδια μου, πὸς εἶμαι ἐγὼ
ὁ ἴδιος· ψηλαφήσατέ με καὶ δέστε πὸς τὸ πνεῦμα
δὲν ἔχει σάοκα καὶ κόκκαλα, ὅπως μὲ βλέπετε ἐμέ-
να νάχω». Κ' ἐπειδὴ ἀκόμα δὲν πιστεύανε ἀπὸ τὴ
χαρὰ τους καὶ θαυμάσανε, τοὺς εἶπε «Ἐχετε τίποτα
φαγώσιμο ἐδῶ πέρα;» Κι' αὐτοὶ τοῦ δώσανε ἕνα
κομμάτι ψάρι ψημένο κ' ἕνα κομμάτι μελόπητα καὶ
τὰ πῆρε κ' ἔφαγε ἀπὸ δαῦτα. Καὶ τοὺς εἶπε: «Θυμη-
θεῖτε τὰ λόγια πὸν σᾶς εἶπα τὸν καιρὸ πὸν ἤμωνα
ἀκόμα μαζί σας, πὸς πρέπει νὰ γίνουμε ὅλα ὅσα εἶναι
γραμμένα σὲ νόμο τοῦ Μωϋσῆα καὶ στὸς προφῆτες
καὶ στὸς ψαλμοὺς γιὰ μένα». Τότε ἀνοίξε τὸν νοῦ
τους νὰ καταλάβουνε τὶς Γραφῆς. Καὶ τοὺς εἶπε πὸς
εἶσαι ἔπρεπε νὰ πάθει ὁ Χριστὸς καὶ εἶσαι ἔπρεπε ν'
ἀναστήθῃ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τὴν τρίτη μέρα καὶ νὰ
κηρυχθῇ σὲ ὄνομά του μετάνοια καὶ συγχώρηση ἁμαρ-
τιῶν σ' ὅλα τὰ ἔθνη πᾶνοντας ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ.
«Καὶ νὰ, εἶπε, ἐγὼ σᾶς στέλω αὐτὸ πὸν σᾶς ἔταξε
ὁ πατέρας μου. Κ' ἐσεῖς καθήσετε στὴν πολιτεία τῆς
Ἱερουσαλήμ, ὄς πὸν νὰ νυνθεῖτε δύναμη ἀπὸ πάνω». Αὐτὰ τὰ γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, πὸν φαίνε-
ται πὸς ἦτανε ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ πὸν πηγαίνανε
σὲ Ἐμμαοὺς. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, γράφει
ὅλα ὅσα εἶπανε οἱ ἄλλοι εὐαγγελιστὴς κ' ὄτερα λέ-
γει πὸς τὴ βραδυνὰ πὸν φανερώθηκε ὁ Κύριος στὸς

Κυριακή

τοῦ

Πάσχα

Ἐσφραγισμένου τοῦ μνήματος
ἢ Ζωῆ ἐκ τάφου ἀνέτειλας,
Χριστὲ ὁ Θεός...».

μαθητὲς του ὁποῦ ἦταν κλεισμένοι ἀπὸ τὸν φόβο τῶν Ἰουδαίων ἔτυχε νὰ λείπει ὁ Θωμᾶς. Καὶ ὡς πῆγε τοῦ εἶπανε οἱ ἄλλοι «Εἶδαμε τὸν Κύριον». Κι ὁ Θωμᾶς δὲν τὸν πίστεψε, ἂν δὲν ἔβαζε τὸ δάχτυλό του στὶς τρύπες τῶν χειρῶν του καὶ στὴν πλευρά του. Κ' ὕστερα ἀπὸ ὀκτὼ μέρες πῆγε πάλι ὁ Χριστὸς καὶ σάθηκε στὴ μέση τους καὶ τοὺς εἶπε «Εἰρήνη ἀπάνω σας». Κ' ὕστερα εἶπε στὸν Θωμᾶ «Φέρε τὸ δάχτυλό σου καὶ βάλε το ἐδῶ πέρα καὶ δὲς τὰ χέρια μου καὶ βάλε τὸ χέρι σου στὴν πλευρά μου καὶ μὴ γίνῃσαι ἄπιστος ἀλλὰ πιστός». Κι ἀποκρίθηκε ὁ Θωμᾶς κ' εἶπε «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου». Τοῦ λέει ὁ Χριστὸς «Ἐπειδὴ μὲ εἶδες, πίστεψες; Μακάριοι ὅσοι πιστέψανε δίχως νὰ μὲ δοῦνε». Ὑστερα ἀπὸ λίγες μέρες καθόντανε κοπιὰ στὴ λίμνη Τιβεριάδα ὁ Πέτρος κι ὁ Θωμᾶς κι ὁ Ναθαναὴλ κι οἱ γνοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, δηλαδὴ ὁ Ἰάκωβος κι ὁ Ἰωάννης πὸν τὰ γράφει. Τοὺς λέγει ὁ Πέτρος «Πάγω νὰ ψαρέψω». Τοῦ λένε οἱ ἄλλοι «Ἐρχόμαστε κ' ἐμεῖς μαζί σου». Εὐθὺς μῆλκανε σὶ τὸ καίκι, μὰ ὅλη τὴ νύχτα δὲν πιάσανε τίποτα. Καὶ ὡς ξημέρωσε, φάνηκε ὁ Χριστὸς στὴν ἀκρογιαλιά, μὰ δὲν ἔξερνε οἱ μαθητὲς πὸς εἶναι ὁ Χριστὸς. Τοὺς λέγει ὁ Ἰησοῦς «Παιδιά, μήπως ἔχετε τίποτα προσφάγι;» Καὶ κείνοι ἀποκρινθήκανε «Ὁχι». Κι ὁ Χριστὸς τοὺς εἶπε «Ρίξτε τὸ δίχτυ σας στὴ δεξιὰ μεριά τῆς βάρκας καὶ θὰ θρῆτε». Τὸ ρίξανε, λοιπὸν, καὶ δὲν μπορέσανε νὰ τὸ τραβήξουνε ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ ψάρι. Λέγει λοιπὸν ὁ μαθητὴς πὸν ἀγαποῦσε ὁ Ἰησοῦς στὸν Πέτρο «Ὁ Κύριος εἶναι!» Σὰν ἄκουσε ὁ Πέτρος πὸς εἶναι ὁ Κύριος, ζώστηκε τὸ ροῦχο του, γιατί εἶτανε γυμνός κ' ἔπεσε στὴ θάλασσα. Κι οἱ ἄλλοι μαθητὲς πῆγανε γιὰ τὸ μὲ τὸ καίκι, γιατί δὲν ἦτανε μακρὰ ἀπὸ τὴ στεριά παραπάνω ἀπὸ διακόσιες πῆγες καὶ τραβούσανε τὸ δίχτυ.

Σὰν βγήκανε λοιπὸν στὴ στεριά, βλέπουνε μιὰ φωτιὰ κ' ἓνα ψωμί. Τοὺς λέγει ὁ Χριστὸς «Φέριτε ἀπὸ τὰ ψάρια πὸν πιάσατε τώρα. Μπῆκε στὴ βάρκα ὁ Πέτρος καὶ τραβήξε τὸ δίχτυ στὴ στεριά γεμάτο ἀπὸ ἑκατὸ πενήντα τρία μεγάλα ψάρια καὶ μ' ὄλα ταῦτα δὲν σχίσθηκε τὸ δίχτυ. Τοὺς λέγει ὁ Χριστὸς «Ἐλάτε νὰ φάτε». Καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς δὲν τολμοῦσε νὰ τὸν ἐξειάσει ἐσὺ ποιὸς εἶσαι, ξέροντας πὸς εἶναι ὁ Κύριος. Ἐρχεται λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς καὶ παίρνει τὸ ψωμί καὶ τοὺς δίνει καὶ τὸ ψάρι τὸ ἴδιο. Ἀφοῦ φάγανε, λέγει ὁ Χριστὸς στὸν Πέτρο «Σίμωνα Ἰωάννα, μ' ἀγαπᾶς περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους;» Τοῦ λέγει «Ναί, Κύριε, ἐσὺ ξέρεις πὸς σ' ἀγαπᾶ». Τρεῖς φορὲς τ' ἀποκρίθηκε τὸ ἴδιο. Κι ἀφοῦ εἶπε στὸν Πέτρο πὸς θὰ μαρτυρήσει γιὰ τὸνομά του, τοῦ λέγει σὸ τέλος «Ἀκολούθα με». Γυρνᾷει ὁ Πέτρος καὶ βλέπει τὸν Ἰωάννη καὶ λέγει στὸν Ἰησοῦ «Κύριε τοῦτο ἐδῶ τί θὰ κάνει;» Δηλαδὴ, «Τοῦτον τὸν πολυαγαπημένο σου πού θὰ τὸν ἀφήσουμε;» Τοῦ λέγει ὁ Ἰησοῦς «Ἄν θέλω νὰ μείνει αὐτὸς ὡς πὸν θάρθω, τί σὲ νοιάζει; Ἐσὺ ἀκολούθα με». Διαδόθηκε λοιπὸν αὐτὸς ὁ λόγος τοὺς ἀδελφούς, πὸς ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος δὲν θὰ πεθάνει. Μὰ ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶπε πὸς δὲν θὰ πεθάνει, ἀλλὰ εἶπε: «Ἄν θέλω νὰ μείνει αὐτὸς ὡς πὸν θάρθω, τί σὲ μέλλει ἐσένα;» Αὐτὸς εἶναι ὁ μαθητὴς πὸν τὰ μαρτυρᾷ τοῦτα πὸν εἶπα καὶ πὸν τὰ γράφει καὶ ἔξερουμε πὸς εἶναι ἀληθινὴ ἢ μαρτυρία του.

Ὅσες φορὲς διαβάσω αὐτὰ τὰ φανερώματα τοῦ Χριστοῦ ὕστερ' ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση, πάντα τρέχουνε δάκρυα ἀπὸ τὰ μάτια μου. Διαβάξτε, ἀδέρφια μου, τὸ ἅγιο Ἐδαγγέλιο ὡς πὸν νὰ μὴ σᾶς εὐχαριστᾷ τίποτα ἄλλο. Γιατί σὶ ἀληθινὰ δὲν ὑπάρχει τίποτα ἄλλο ἀληθινὸ, ἀξιαγάπητο, ταπεινὸ καὶ φοδερὸ μαζί.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ**
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

Δὲν ἀμφιδάλλουμε ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται ἀπὸ ζῆλο καὶ καλὴ προαίρεσι. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως αὐτὸ γιὰ νὰ τὰ δικαιολογήσῃ. Ὅταν ὁ δικός μας ζῆλος δὲν ὑποτάσσεται στὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κακὸς καὶ ἐγωϊστικὸς, γιὰτὶ δάξομε τὸν ἑαυτὸ μας ἐπάνω ἀπὸ τὴν λειτουργικὴν μας παράδοσι καὶ τοὺς πατέρες. Ἔτσι ἀλλοιώνουμε, καμμιά φορὰ χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε, καὶ διαστρέφουμε πράγματα, γιὰ τὴν ὀρθὴ συντήρησι τῶν ὁποίων βαρεῖα εὐθυνόμεσθε, καὶ μετατρέπουμε ἀντιθεολογικὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν, δηλαδὴ τὴν κοινὴν λατρεία, τὸ δημόσιο ἔργο, τὴν «λειτουργίαν» μὲ τὴν ἀρχικὴν καὶ θεολογικὴν ἔννοιαν τοῦ ἔργου, σὲ ἀτομικὴ ἰδιωτικὴ ὑπόθεσι.

Εἰδικὰ γιὰ τὸ βάπτισμα τῶν ἐγγλίκων, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ἡ ἐρώτησι, ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ μὲ πολὺ σεβασμὸ μιά ἐκκλησιὰ πρὸς τοὺς σεβασμιωτάτους ἀρχιερεῖς, ὅσους θὰ κάνουν τὸν κόπο νὰ διαβάσουν τίς γραμμὲς αὐτές. Τὸ βάπτισμα τῶν ἐγγλίκων εἶναι θέμα πού πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους. Μὲ τὸν τρόπο πού γίνεται, τίς περισσότερες φορὲς, διασύρεται στὰ μάτια τῶν νεοφωτιστῶν ἀνεπανόρθωτα τὸ ἱερώτατον αὐτὸ μυστήριον τῆς χριστιανικῆς μυστικῆς. Οἱ ἱερεῖς μας ἔχουν ἀπὸ τὴν πράξι τῆς χειροτονίας τῶν τὸ καθῆκον καὶ τὸ δικαίωμα «ἀνακαινίζειν τὸν λαὸν (τοῦ Θεοῦ) διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας» (Εὐχὴ δ' χειροτονίας προσευτέρου), καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς τὸ ἀρνηθῇ οὔτε τοὺς ἀρνεῖται τὸ δικαίωμα αὐτό. Ἔχουν ὅμως συνηθίσει στὸν κατ' οἰκονομίαν τρόπο τελείσεώς του κατὰ τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων καὶ προσπαθοῦν μὲν στοὺς ἐγγλικὺς νὰ κάνουν κάτι τὸ ὀρθότερον, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώνουν τίς περισσότερες φορὲς, γιὰτὶ δὲν ἔχουν τίς δυνατότητες ἢ τίς θεολογικὰς γνώσεις γι' αὐτό.

Τὸ τόσο σοβαρὸν αὐτὸ θέμα ἐπιβάλλει μιά ἄμεση καὶ ὀρθὴ ἀντιμετώπισι. Ἐφ' ὅσον, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν συντρέχει κίνδυνος θανάτου πού νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἐπίσπευσιν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος—κι' αὐτὸ δὲν νομίζω πὼς εἶναι τόσο συνηθισμένο—εἶναι ἀπαράδεκτον τὸ βάπτισμα τῶν ἐγγλίκων νὰ γίνετα ἀτομικὰ καὶ ἰδιωτικὰ καὶ ἐκτὸς τῆς θείας λειτουργίας, ἢ ἀκόμη καὶ ἐκτὸς τῶν μεγάλων ἑορτῶν, ὅπως τὸ προσδιορίζει ἡ ὀρθὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις: «καθ' ὃν καιρὸν ἐν ταῖς ἑορταῖς τῆς θείας λειτουργίας τὸ ὅσον εἰς Χριστὸν ἐδαπτίσθητε» ψάλλεται καὶ μάλιστα δὴ τῇ Μεγάλῃ Σαββάτῳ πρὸ τῆς θείας ἱερουργίας.

γιὰς τῶν πολλῶν ἀναγιγνωσκόμενων ἀναγνωσμάτων ἀπὸ τῶν θείων προφητῶν» (Συμῶν Θεσσαλονίκης, Διάλογος, κεφ. 62). Εἶναι ἀδιανόητον ἐπίσης νὰ γίνετα χωρὶς κατάλληλον βαπτιστήριον ἢ στὸ μέσον τοῦ γαλοῦ σὲ κοινὴν θέαν ὅταν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ βάπτισμα ὁρέφους. Οἱ ὀρθοὶ παραδοσιακοὶ συμβολισμοὶ (ἐκδύσις, χρῖσις μὲ ἐπορκιστὸ ἔλαιον, καταδύσις, ἐμφύτια λευκὰ ἐνδύματα, παράδοσις σταυροῦ καὶ λαμπάδος κ.τ.δ.) δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ παρατρέχωνται ἢ νὰ ἀντικαθίστανται μὲ ἄλλα ἀποκρήματα τῆς αὐθαιρέσις τοῦ καθενὸς λειτουργοῦ.

Σὲ ἐσχάτη ἀνάλυσι τὸ βάπτισμα τῶν ἐγγλίκων κατηχομένων ἰδίως κατὰ τὸ Μέγα Σάββατον ἦταν προσωπικὸν ἔργο τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων, ὅπως σαφῶς μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν λειτουργικὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ πάνω ἀπὸ ὅλες τίς ἄλλες ἁγιαστικὰς πράξεις, τελετὰς καὶ πανηγύρεις, θρίσκειται τὸ χαρμόσυνον γεγονός τῆς γεννήσεως τῶν νέων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, πού τόσο ὅμως ἔχει φθαρεῖ ἀπὸ τὴν καθημερινὴν χρῆσιν καὶ ἀπὸ τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων. Ἀντίθετα ὅμως, ὅταν προσέρχωνται στὸν χριστιανισμὸ ὄντιμοι ἄνθρωποι, πολλὰς φορὲς μὲ πολὺ ζῆλον καὶ μόρφωσιν, καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἄτομα πού ἀφήνουν ἐν συνεδίῃ τὴν θρησκείαν ἢ τὴν ὁμολογίαν τους γιὰ νὰ προσέλθουν στὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ στὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἢ εἰσοδὸς τους σ' αὐτὴν ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι ἀνταξία αὐτῆς καὶ τῆς λαμπρᾶς παραδοσιακῆς βαπτισματικῆς τελεσιουργίας τῆς ὀρθοδόξου λατρείας. Στὶς περιπτώσεις αὐτὰς εἶναι ἀναγκαῖον καὶ αὐτοὶ καὶ ἡμεῖς νὰ συνειδητοποιήσουμε τὴν εὐθύνην μας ἔναντι τῶν ἱερῶν μας τύπων, πού ἐκφράζουν τὸ βαθθὸν δῶμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὅπως τὸ ἔζησαν στὴν περίοδον τῆς ἀκημῆς οἱ μεγάλοι πατέρες μας.

Ἄλλως φθάνουμε στὴν θλιθερῆ διαπίστωσιν πού μὲ πόνον ψυχῆς ἐκφράζει στὸ τέλος τοῦ περὶ ἁγίου βαπτίσματος κεφαλαίου του γιὰ παρόμοιες ἀτασθαλίαι ὁ μακάριος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Συμῶν: «Πλὴν προσεχτέον καὶ ἐν τούτοις, ἀγαπητέ, τοῖς παρὰ τισὶ παρορωμένοις καὶ δοκοῦσιν ἐκεῖνοις εἶναι μικροῖς. . . Καὶ ταῦτα λέγω διὰ τοὺς ἄγνωστοντας. Εἶδον γὰρ αὐτὸς πλείστους περὶ ταῦτα ἀμελεῖς ἔχοντας καὶ σχεδὸν ὡς οὐδὲν αὐτὰ ἡγουμένους καὶ ἐπὶ τούτοις ὡς εἶχον εἰδέναι μηδὲν ὄν, ἐκ δάθους ἐστέναξαι» (Διάλογος, κεφ. 69).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 74 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 τεύχους.

ΤΡΕΙΣ ΒΙΒΛΙΚΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ

Του κ. ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Α'

Γύρω από την έννοια της σοφίας, σοδοὺν δυσεπίλυτα προβλήματα για τοὺς ἐρευνητὲς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἄπο ἀρκετὲς πλευρῆς, δὲν εἶναι βέβαιοι γιὰ τὸ τί ἀκριβῶς σημαίνει ὁ ὅρος — *χοκχμάχ* στὰ ἑβραϊκά — γιὰ τοὺς πρὸ Χριστοῦ Ἰσραηλίτες.

Μποροῦμε πάντως νὰ τὴ χαρακτηρίσουμε κυρίως σὰν ἓνα εἶδος βιοθεωρίας, πού τὴ ζῆ ὁ πιστός, φωτισμένος ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς, τὸ Θεό.

Ἐκεῖνος δηλώνει πὼς χορήγησε τὴ σοφία του σὲ ὄσους, ἀνάμεσα στὸ λαὸ του, θὰ σχεδίαζαν τὴν ἱερατικὴ στολὴ τοῦ Ἀαρών. Λέει στὸ Μωϋσῆ: «Νὰ μιλήσης σὲ ὄλους τοὺς σοφοὺς κατὰ τὸ νοῦ, πού τοὺς πλημμύρισα μὲ πνοὴ σοφίας καὶ αἰσθησης καὶ θὰ φτιάξουν τὴν ἁγία ἀμφίεση τοῦ Ἀαρών» (Ἐξ. κη' 3).

Ἄπο Ἐκεῖνον τὴ ζήτησε ὁ Σολομών, περιμένοντας ἄνωθεν τὴς ἀκτίνες τῆς, πού θὰ τὸν ἔκαναν, σὰν βασιλιά, «ν' ἀκούη καὶ νὰ κρίνῃ τὸ λαὸ μὲ δικαιοσύνη καὶ νὰ ξεχωρίζῃ καλὸ ἀπὸ κακὸ» (Γ' Βασ. γ' 9). Καὶ τὴν πῆρε, τόσο πολλὴ μάλιστα, ὥστε νὰ παρομοιάζεται ἀπὸ τὴ Βίβλο μὲ τὴν ἄμμο τοῦ γιαιλοῦ (στίχ. 9). Τὴν ἴδια βεβαιώση παρέχει καὶ ἡ Σοφία Σειράχ (λη' 6): «Αὐτὸς ἔδωσε στοὺς ἀνθρώπους γνῶση» (ἔδω πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὰ μυστικά τῆς ὕλικῆς δημιουργίας).

Πὼς ἀξιωνόμαστε καὶ πὼς διατηροῦμε τὴ θεία σοφία; Μὲ τὸ «φόβος τοῦ Κυρίου». «Ἀρχὴ τῆς σοφίας ὁ φόβος τοῦ Κυρίου» (Παροιμ. α' 7. Πρὸλ. καὶ θ' 10). Παράλληλα, στὸ διδλίο τοῦ Ἰώθ (κη' 28), διαβάζουμε πὼς «ἡ θεοσέβεια εἶναι σοφία». Πιὸ ἀναλυτικά, ἀπαντᾶμε τὸ ἴδιο θέμα στὸ Σοφ. Σειρ. α' 11 - 20.

Εἰδικά, ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς Παιδαγωγικῆς, πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, ὁ ὅρος «σοφία», στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, προσλαμβάνει τρεῖς σημασίες: α) Τῆς θείας παντογνωσίας. β) Τῆς θεοφώτιστης ἀνθρώπινης γνῶσης. γ) Τῆς παιδείας. Ἀνάλογα, «σοφοί», στὴ Βίβλο, εἶναι οἱ μύστες τῆς. Ἰδιαιτέρα, ἐκεῖνοι πού, ἀντλώντας ἀπὸ τὸ γραπτὸ θεῖο λόγο, μορφώνουν τοὺς νέους καὶ τοὺς ὀδηγοῦν στὸ πὼς νὰ ζήσουν σωστά, δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὸ θεῖο νόμο.

Τοὺς μεταδίδουν τὴ «σοφία» πού, πιὸ ἀναλυτικά, εἶναι «ἡ γνῶση τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τοῦ ὀρθοῦ δίου, ἀποκτημένη μὲ τὴν παρατήρηση, τὴν ἐμπειρία καὶ τὴ σκέψη»,** κρηπιδωμένη δὲ στὸ φόβος τοῦ Θεοῦ.

* Φόβος Θεοῦ, στὴ γραπτὴ ἀποκάλυψη, σημαίνει τὸ νὰ ἔχῃς βαθεῖα συναίσθηση τῆς θείας μεγαλωσύνης καὶ νὰ τὴ σέβασαι ἀπεριόριστα. Δηλαδὴ πρόκειται γιὰ φωτεινὴ ψυχικὴ κατάσταση, ὁλοτελὴ ἀσχετὴ πρὸς τὴς δεισιδαίμονες φοβίες.

** Harper's, Bible Dictionary. Βλ. Βιβλιολογ.

Ἡ τάξη αὐτὴ δασκάλων ὑποκατέστησε μὲ τὸν καιρὸ τὸ ἱερατεῖο, πού ἓνα ἀπὸ τὰ καθήκοντά του ἦταν νὰ φρονιματίζῃ τὸ λαὸ καὶ πρὸ παντὸς τὴν τρυφερὴ ἡλικία.

Εἶναι μιὰ ξεχωριστὴ τάξη. Περιλαμβάνει πνευματικὰ καλλιεργημένους λαϊκοὺς, ἐμφανίζεται ἀποκρυσταλλωμένη γύρω στοὺς χρόνους τῆς αἰχμαλωσίας καὶ φθάνει στὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀκμῆς τῆς κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴ περίοδο.

Εἴτε στὰ σπίτια τους, εἴτε στὴν ἀγορὰ ἢ τὴς συναγωγῆς, εἴτε δωρεάν, εἴτε παίρνοντας χρήματα, οἱ «σοφοί» συγκέντρωναν γύρω τους παιδιὰ τῶν ἀνωτέρων συνήθως κοινωνικῶν στρωμάτων καὶ τὰ δίδασκαν. Θέμα τους μοναδικὸ ἦταν, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ἡ τέχνη τῆς ζωῆς, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸ Μωσαϊκὸ Νόμο. Στὰ περιθώρια μόνο τοῦ ἐνδιαφέροντός τους κρατοῦσαν τὴ φυσιογνωσία. Ἀποτελοῦσαν κατὰ τὸ παράλληλο πρὸς τὸν Κομφούκιο, φιλόσοφο τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἔθους καὶ πρὸς τὸ Σωκράτη, πού εἶχε κατεβάσει τὴ φιλοσοφία, ἀπὸ τὰ ἄστρα ὅπου τὴν κατεύθυναν οἱ Ἴωνες, στὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ προβλήματα τῆς πράξης του. Ἀλλὰ ἡ τόσο προσγειωμένη σκέψη τους δὲν ἔπαυε νὰ εἶναι πνευματικὰ ὑπέροχη.

Στὸ ἔργο του «Ἑβραϊκὴ Ἀρχαιολογία», πού πρόσφατα κυκλοφόρησε, ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Βασ. Βέλλας μᾶς πληροφορεῖ τὰ ἑξῆς: Στὴν ἐρευνά τους, ἐξέταζαν τὴν προέλευση καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν προέλευση τοῦ φυσικοῦ κακοῦ**. Τὴν ἠθικὴ τελείωση. Τὸ πρόβλημα τοῦ θανάτου. Ὅλα αὐτὰ ἦταν θέματα εὐρύτερα. Κυρίως ὅμως τοὺς ἀπασχολοῦσαν θέματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ὅπως τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς συζύγους, τὴ φιλία, τὰ τέκνα, τὸν πλοῦτο, τὸν πλεῖστον. Ἡ ἠθικὴ μόρφωση καὶ ἡ διάπλωση τῶν μαθητῶν σὲ ἀνθρώπους χρηστοὺς ἦταν ὁ κύριος στόχος τους. Τὴν διδασκαλία τους τὴ διείπε ἀνθρωπιστικὸ πνεῦμα. Τὴν ἀποτύπωναν στὴ μορφὴ ἀποφθεγμάτων. Ἀλλὰ καὶ διηγήσεις μεταχειρίζονταν καὶ παραβολὰς καὶ αἰνίγματα, γιὰ νὰ δξύνουν τὴν κρίση τῶν μαθητῶν.

Ὁ παρὰ πάνω συγγραφέας σημειώνει πὼς καὶ μερικὰ διδλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως τὸ διδλίο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Σειράχ, Παροιμίες, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς, ὁ Ἐκκλησιαστής, ἴσως δὲ καὶ τὸ διδλίο τοῦ Ἰώθ, προέρχονται ἀπὸ τὴς σχολῆς τους.

Κατὰ τὴ γνώμη του, μονάχα ἕμμεση ἐπίδραση ἔσκησε στὴ διδασκαλία τους ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Ὅπως λ.χ. στὸ νὰ θίγουν γενικώτερα προβλήματα.

(Συνεχίζεται)

* Βλ. Βιβλιολογ., σ. 229-231.

** Στὴ θεολογικὴ γλώσσα, ὅ,τι κακὸ παθαίνουμε ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ὕλικῆς φύσης.

Ε Π Ι Κ Λ Ι Ρ Α

Ἡ ἄκαρπη συκιά.

ΤΑ ΝΟΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΟΥΝ οἱ ἱερεῖς Ἀκολουθίης τῆς Μ. Ἑβδομάδος, ἀπευδύονται σὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς. Παράλληλα ὅμως, μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν μιὰ ἰδιαίτερη λάμψη γιὰ τὸν Κλῆρο μας. Ἀνάμεσά τους, τὸ δίδαγμα ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ μνημονεύμενο τῆ Μ. Δευτέρα εὐαγγελικὸ γεγονός τῆς «διὰ τὴν ἀκαρπίαν ξηρανθείσης συκῆς». Τὸ δένδρο αὐτὸ συμβολίζει τὴν πλοῦσια σὲ φύλλωμα τύπων καὶ ἄκαρπη σὲ ἔργα θεάρεστα ἐβραϊκῆ Συναγωγῆ τῶν χρόνων τοῦ Κυρίου. Οἱ ποιμένες ποὺ ἴδονταν τότε τὸν περιοριστὸ λαὸ, περιορίζονταν μόνο στὰ λόγια. Στὴ ζωὴ τους, οἱ θεοφιλεῖς πράξεις ἀπουσίαζαν. Ὁ Ἰησοῦς ἀπεδοκίμασε ἐκείνη τὴ στείρα Συναγωγῆ.

Οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας του εἶναι πάντα γόνημοι σὲ δίωμα χριστιανικό; Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς δὲν εἶναι, ἄς ἀναήθουν. Διότι δὲν θὰ τοὺς ἀνεχθεῖ ὁ θεὸς Ἐργοδότης τους.

Ἄδολες καρδιές.

ΣΤΙΣ 22 ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ, μέσα στὰ πλαίσια τῆς Μ. Ἑβδομάδος, ἡ Ἐκκλησία μνημονεύει τὸν Ἀπόστολο Ναθαναὴλ (ἔτσι ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν Ἐὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, ἐνῶ οἱ Συνοπτικοὶ τὸν λένε Βαρθολομαῖο). Αὐτὸς ὁ Μαθητὴς τοῦ Κυρίου, ἕνας ἀπὸ τοὺς Δώδεκα, διακρινόταν γιὰ τὴν καθαρή καὶ ἀσκήσιασιν ἀπὸ τὸ κακὸ καρδιά του. Τὸν ἐπῆρσε γι' αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς, λέγοντας: «Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλῆτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι» (Ἰω. α' 47).

Ὁ Ναθαναὴλ λοιπὸν, ἀνάμεσα στοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους, ἄς ἐμπνέει τὴν Ἐκκλησία κατὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν ποιμένων της. Ἄς προσέχουν οἱ Ἐπίσκοποι νὰ θρῆσκουν, στοὺς ὑποψηφίους γιὰ τὴν Ἱερωσύνη, ψυχῆς εὐθείας, ἀπλῆς, ἀκηλίδωτες ἀπὸ τὴν πορνεία.

Ἐδοῖονο γεγονός.

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΥΟΙΩΝΟ καὶ ἀξιοσημείωτο. Μὲ τὸν καιρὸ, ἀξάνει ὁ ἀριθμὸς ἐκδόσεων χρησίμων στὴν ἐκπαιδευτικὴ παρακολούθηση

τῆς θείας λατρείας. Κατὰ τὸ εὐθὺς ποῖν ἀπὸ τὸ Πάσχα χρονικὸ διάστημα, κυκλοφορήθηκαν ἀκόμη τρεῖς. Ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία, τὸ βιβλίον τοῦ θεολόγου κληρικοῦ π. Συμεὼν Π. Κούτσα «Ἀδαμαῖος Θρησκός», βοήθημα μεσιτὸ ἀπὸ τὸ παιρικὸ πνεῦμα, γιὰ τὴν κατανόησιν τοῦ Μεγάλου Κανόνος, κορυφαίου ἔργου τῆς ὑμνωδίας μας, ὀφειλομένου στὸν Ἁγ. Ἀνδρέα Κορήτης. Τὰ ἄλλα δύο βιβλία γράφηκαν ἀπὸ τὸ συνεργάτη μας κ. Βασ. Μουστάκη καὶ εἶναι νοηματικῆς ἀποδόσεως στὴ δημώδη γλῶσσα, τὸ ἓνα τῶν «Χαιρετισμῶν» τῆς Παναγίας καὶ τὸ ἄλλο τοῦ «Ἐπιταφίου Θρήνου».

Ἡ Ἐκκλησία κοντὰ τους.

ΜΕΡΙΚΕΣ Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ ἔχουν ἤδη καταστήσει ἀπὸ τὸ κῆδος τους γιὰ τὴ σπουδάζουσα στὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα νεότητα. Τὰ προβλήματα της, ὅπως ὅλοι ξέρουμε, εἶναι πολλά, ἀναγόμενα κυρίως στὸ ἀνήνοχο πνεῦμα της καὶ τὴ βαθεῖα κρίση ἰδεῶν ποὺ μαστίζει τοὺς καιροὺς μας. Οἱ καρποὶ ποὺ δρέπουν σ' αὐτὸν τὸν τομέα ποιμαντικῆς μερίμνας οἱ ὡς ἄνω Ἱ. Μητροπόλεις, εἶναι ἐνθαρρυντικοί. Ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ ἄνθρωποι μας διψοῦν τὴν εὐαγγελικὴν ἀξίαν. Ἄς ἐπεκταθῆ λοιπὸν καὶ στὴν ἐπόλοιπὴ Ἐκκλησία μας αὐτὸ τὸ τόσο ἀναγκαῖο, ἀλλὰ καὶ ἀποδοτικὸ ἀποστολικὸ ἐνδιαφέρον. Ἡ Ἐκκλησία ὀλόκληρη πρέπει νὰ σταθεῖ κοντὰ στοὺς φοιτητῆς μας.

Τὸ πνεῦμα τοῦ Νιπιτήρος.

ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΔΕΙΠΝΟ, ὁ Κύριος γοῦν ἔπλυνε τὰ πόδια. Μ' αὐτὴν τὴν πράξιν, δίδαξε πῶς ἔπρεπε νὰ συμπεριφέρονται —καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ διάδοχοί τους οἱ κληρικοὶ— μεταξύ τους καὶ πρὸς τοὺς πιστοὺς: Ταπεινώνοντας τὸν ἑαυτὸν καὶ «τῆ τιμῆ ἀλλήλων προηγούμενον» (Ρωμ. ιβ' 10).

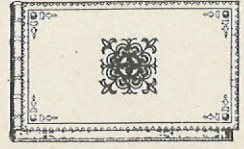
Ἄς οἰκειωθοῦν πρὸς τὸ πολὺ αὐτὸ τὸ εὐαγγελικὸ μάθημα, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐφευγῆς Μ. Πέμπτης, οἱ σημερινοὶ ποιμένες. Ἄς σταλάξει στίς καρδιὰς τους τὸ γλυκύτατο φῶς τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἄς τὶς διαποτίσει τὸ πνεῦμα τοῦ Νιπιτήρος.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

15νθήμερη Ἐφημερίδα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Εἶναι τὸ πνευματικὸ, μαχητικὸ ὄργανο τοῦ κάθε χριστιανοῦ. Πληροφορεῖ, ἐνημερώνει καὶ κατατοπίζει τὸ λαὸ πάνω σ' ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικά, πνευματικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Κυκλοφορεῖ τὴν 1η καὶ 16 κάθε μῆνα. Ἐτησίαν συνδρομὴ 200 δρχ. Καθῆκον τῶν ἐφημερίων εἶναι ἡ ἐγγραφή συνδρομητῶν.

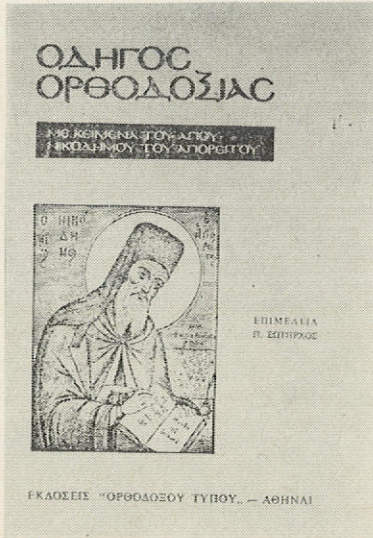
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

«ΟΔΗΓΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ»

Του Π. Σωτήρχου

Κείμενα του κορυφαίου δασκάλου της 'Εκκλησίας 'Αγίου Νικοδήμου

του 'Αγιορείτου περιλαμβάνει το νέο έργο του Π. Σωτήρχου, με τίτλο «'Οδηγός 'Ορθοδοξίας».

Πρόκειται για ένα επιμελημένο βιβλίο, που μέσα στις 300 σελίδες του βρίσκει ο αναγνώστης απάντηση στα πιο καιρία θέματα της 'Ορθόδοξης πίστης από το μεγάλο νηπτικό Πατέρα των νεωτέρων χρόνων.

Κάθε φορά που έρχεται στα χέρια μας κείμενο του αγίου Νικοδήμου, μέσα μας αναζωπυρώνονται όλες εκείνες οι εικόνες των σκληρών και επίμονων αγώνων της 'Ορθοδοξίας μας. Και αυτόματα μās θυμίζουν και το δικό μας χρέος. Τη δική μας εθύνη και προσφορά στις σύγχρονες πνευματικές μάχες που δίνει η 'Εκκλησία μας, και που έχει ανάγκη και της δικής μας παρουσίας.

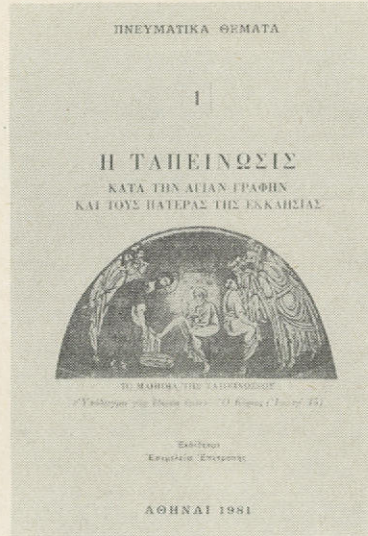
Σ' αυτόν όμως τον αγώνα, βιβλία όπως ο «'Οδηγός 'Ορθοδοξίας» του Π. Σωτήρχου, αποτελούν απαραίτητο όπλο. 'Ενισχύουν και γιγαντώνουν το φρόνημα. 'Επιβεβαιώνουν το μεγαλείο της 'Ορθόδοξης πίστης. Βοηθούν στην έσωτερική

μας ολοκλήρωση και μās λύνουν βασικά ερωτήματα κι άπορίες του έσωτερικού βίου.

'Η έκδοση αυτή του «'Ορθόδοξου Τύπου» έχει πρόλογο, εισαγωγή, ύπομνήματα και εικονογραφείται με παλιές και σπάνιες αγιογραφίες, καθώς και με έργα του Φώτη Κόντογλου κι άλλων αγιογράφων. Δηλαδή, ένα συγκροτημένο έργο, ικανό να μās οδηγήσει μέσα από τα πλούσια κείμενά του στις πηγές και στις ρίζες της 'Ορθοδοξίας, που είναι η μόνη, στην εποχή μας, που όχι μόνο μπορεί να σώσει την ψυχή μας, αλλά και τον κόσμο ολόκληρο. 'Αποτελεί την έλπίδα, για μιá αληθινή, θρησκευτική βίωση και συμβίωση των ανθρώπων πάνω στον πλανήτη μας.

Δημ. Φερ.

Η ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΓΡΑΦΗΝ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
'Εκδοση 'Επιτροπής

'Η ταπείνωση είναι από τις πιο βασικές αρετές της ψυχής. Αυτός που αγαπάει, ελπίζει και πιστεύει, δέν μπορεί παρά μέσα του να νιώ-

θη μιán άφατη ταπείνωση. Μιá αληθινή ύποταγή στο θέλημα του Θεού και μιá διάκριση στις ανθρώπινες πράξεις. Αυτά τον βοηθούν όχι μόνο να τελειοποιή το χαρακτήρα του, μα και να δυναμώσει το φρόνημά του και να στεφανώσει τις πράξεις του με δόξα και καταξίωση της ευαγγελικής έντολής. «Τá μυστήρια του Θεού αποκαλύπτονται στους ταπεινόφρονες» γράφει ο 'Ισαάκ ο Σύρος.

'Εξάλλου η προσωποποίηση της ταπείνωσης ύπήρξε ο ίδιος ο Θεάνθρωπος. Και υπάκουσε στον πατέρα Του ανεβαίνοντας άγγόνιστα στο Σταυρό. 'Αλλά και πλένοντας τα πόδια των μαθητών του.

Μιá σφαιρική, πραγματικά ολοκληρωμένη παρουσίαση αυτής της άκριβης αρετής του κάθε χριστιανού, γίνεται στο βιβλίο «'Η ταπείνωση...».

Πρόκειται για μιá αξιόλογη αναφορά στο θέμα αυτό που οι όψεις του εξαντλούν επιστημονικά, ιστορικά, εκκλησιαστικά και οικοδομητικά το θέμα. Κάθε πλευρά της ταπεινοφροσύνης αναλύεται έτσι, ώστε να μη μένει τίποτα σκοτεινό κι άμφισθητούμενο. Ούτε κενό που να έπιτρέπη άμφιβολία για την αξία, το μεγαλείο και τη δικαίωση της μεγάλης αυτής χαράς και βιβλικής έντολής, που σου άνοίγει διάπλατα τον Παράδεισο.

Θησαυρός γνώσεων, αλλά και ενδυνάμωσης είναι οι 160 σελίδες του βιβλίου. Πείθει τον αναγνώστη, ότι η ταπείνωση είναι πνευματική θωράκιση και πνευματικό όπλο από τα πιο σπουδαία στην κλίμακα των ανθρώπινων αρετών.

Δημ. Φερ.

ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ
Η ΑΠΟΘΕΩΣΗ
ΤΗΣ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑΣ
Του Δημήτρη Σταμέλου
'Εκδοση της «ΕΣΤΙΑΣ»

«'Ο Κατσαντώνης είναι αντίπροσωπευτικός ήρωας του Νέου 'Ελληνισμού. 'Εχει τις ιδιότητες, αναπτυγμένες στο έπακρο, που συνθέτουν τη φυσιογνωμία του νεοέλλη-

να στην έξαρσή του... 'Ο ιπποτισμός του... ή βαθύτατη θρησκευτική του πίστη, δίνουν στην ένότητα των γνωρισμάτων του αυτών, γενικότερες προεκτάσεις στο ψυχικό κλίμα της κλέφτικης ζωής της εποχής τους.

Μ' αυτά τα λόγια άρχίζει την εισαγωγή ο Δημήτρης Σταμέλος στο νέο έργο του για τον θρυλικό πολέμαρχο Κατσαντώνη.

'Ο Δ. Σταμέλος έχει την ικανότητα στα έργα του αυτά — είναι πιά ο ειδικός της κλεφτουριάς — να βαθαίνει με ευκολία στις πιο άπώτερες ρίζες μας και από κει ξεκινώντας να ίχνογραφή τις μορφές του με άνεση, λεβεντιά και πάθος 'Ορθοδοξίας και 'Ελληνικότητας.

'Ο Μακρυγιάννης του, ο Κατσαντώνης του, το λιοντάρι της κλεφτουριάς ('Αντρούτσος, ο πατέρας του 'Οδυσσέα), άποτελούν κατοχυρωμένα ιστορικά άναγνώσματα, που άποθεώνουν την παλικουριά και την πίστη των μορφών αυτών που θεμελίωσαν το Νέα 'Ελληνισμό.

Στο νέο του βιβλίο ο Δ. Σταμέλος — άνάγνωσμα για όλόκληρο τόν 'Ελληνισμό — δίνει πολυεδρικά και όλοκληρωμένα τη μυθική αυτή φυσιογνωμία του Κατσαντώνη, που στη σκέψη πολλών ζει άνάμεσα στ' όνειρο και στην πραγματικότητα.

Οι 320 σελίδες του περιλαβαίνουν κάθε τι που αναφέρεται στις ρίζες, στη ζωή, στη δράση, στους ήρωϊκούς άγώνες και στο μαρτύριό του. Με τέτοιο τρόπο δοσμένα, που στις μέρες μας, μέρες δύσκολες για την έλευθερία μας, την πίστη μας και τη διατήρηση της αυτογνωσίας μας, είναι άνάγη να γίνει καθημερινό άνάγνωσμα ξεχωριστά των νέων ανθρώπων.

Το είδος των βιβλίων αυτών της «ΕΣΤΙΑΣ» είναι μιá εθνική προσφορά. Αναλύουν τó χαραιτήρα και τó πρόσωπο του Νέου 'Ελληνισμού. Διασώζουν τά άμετακίνητα στοιχεία

της πραγματικής συνείδησης του λαού μας. Και δείχνουν τούς δρόμους για νά βλέπουμε θαρραλέα τó άληθινό μας πρόσωπο, σέ μιá εποχή σύγχυσης και πνευματικού πανικού.

Φς

Περιοδικό «ΠΑΡΑΔΟΣΗ»

Δ)ντής: 'Ι. Μ. Χατζηφώτης

Κάθε φορά που άκους ή διαβάζεις για τó μακαριστό Φώτη Κόντογλου, ó νους σου πηγαίνει σέ ταξίδια, πνευματικούς άγώνες, άτίμητους θησαυρούς της 'Ορθοδοξίας, έμμονή στην πατρίδα ευσέβεια και άγάπη της 'Ελλάδας.

Και κάθε φορά, που τó περιοδικό του έλλογιμότατου κ. 'Ι. Μ. Χατζηφώτη, αναφέρεται σέ θέματα όρθόδοξης ζωής, λόγου και τέχνης, νιώθεις όλ' αυτά με μιá λαγαρότητα και αυθεντικότητα που γεμίζουν τά σπλάχνα σου 'Ορθοδοξία και Ρωμοσύνη. Γιατί ό,τι πνευματικό, καθαρó, αιώνιο, άληθινό και θεϊκό ύπάρχει στόν κόσμο, περικλείνεται σ' αυτές τις δυó δοξασμένες λέξεις.

Στο τεύχος αυτό της «Παράδοσης» χαιρείται και πάλι κανείς γνήσιες έπιστολές του Φ. Κόντογλου, που άποτελούν, ώστόσο, ντοκουμέν-

τα της προσωπικότητάς του και έκφραση τού περιεχομένου των σκληρών άγώνων του.

Δέν ύπάρχει θέμα, γνώση, λεπτομέρεια της ζωής, της τέχνης, τού λόγου, που ó Κόντογλου νά μη είχε δική του άποψη! Ηταν μιá ζωντανή παρουσία. Πού κι άν κοιμήθηκε τώρα πιά, μās την ξαναζωντανεύει κάθε τόσο ó Γιάννης Χατζηφώτης άνάγλυφη και επίβλητική, με τά νέα στοιχεία που μās δίνει και τις νέες όψεις που παρουσιάζει.

'Εξάλλου, στο πολυσέλιδο αυτό τεύχος περιλαμβάνονται κείμενα και άνέκδοτα σχέδια, που συμπληρώνουν την όλη παρουσία του άφιερώματος και δίνουν μιá νέα διάσταση τού άγωνιστή και όδηγού της 'Ορθοδοξίας και της Ρωμοσύνης Φώτη Κόντογλου.

Φς

«ΟΔΟΙΠΟΡΙΑ ΣΤΗ ΜΑΝΗ»

Γεωργίας Ι. Κούτσαρη

Κάθε φορά που πιάνω στα χέρια μου βιβλία με όδοιπορικά της πατρίδας μας, τó πρώτο που προσέχω, πέρα από τά ιστορικά στοιχεία, τις

περιγραφές και τó ύφος, είναι τó καθαρó μάτι που βλέπει τά πράγματα ó συγγραφέας, ή ειλκρινεία και ή συγκίνηση που μεταδίδεται από τά κείμενα.

'Ε, λοιπόν, και τά τρία αυτά στοιχεία τά βρίσκω στο βιβλίο της Γεωργίας 'Ι. Κούτσαρη.

Πρόκειται για μιá προσφορά, που μās άποκαλύπτει, με άνάγλυφο τρόπο, όλους τούς θησαυρούς της παραδοσιακής μας κληρονομιάς. Είναι ένα βιβλίο γνήσια έλληνικό και όρθόδοξο που με καθαρó, κριτικό μάτι κι ευαισθησία περπατάει πέτρα με πέτρα όλο τó ταξίδι της και μās τó μεταφέρει με άγάπη.

'Η «'Οδοιπορία στη Μάνη» είναι μιá προσφορά μόχθου, ψυχικής καλλιέργειας και πλατειάς γνώσης. Παράλληλα όμως είναι και ένα υπόδειγμα για κείνους που θέλουν, στ' άλήθεια, νά διασώσουν τις ιερές μνήμες της φυλής μας, της πίστης μας και της καταγωγής μας.

Μέσα από τó έργο αυτό, φαίνεται μιá προικισμένη ύπαρξη, που γνωρίζει όχι μόνο τó θέμα της, μα δείχνει κι όλες τις άρετές ενός έμπειρου ματιού και μιάς άνοιχτής καρδιάς που της έπιτρέπει νά άξιολογή και νά κρίνει.

Φς

ΚΑΙΝΟΦΑΝΗ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΗΘΗ

Κατάπληξη προκάλεσε το γεγονός, σ' όσους το πληροφορήθηκαν, ότι η Δημοτική Αρχή του Δήμου Ζωγράφου (Αθηνών), κατά τα έγκαινα του νέου δημοτικού Γυμναστηρίου, δέν επέτρεψε στους ιερείς, που σημειωτέον είχαν προσκληθεί στην εκδήλωση, να τελέσουν τον καθιερωμένο άγιασμό.

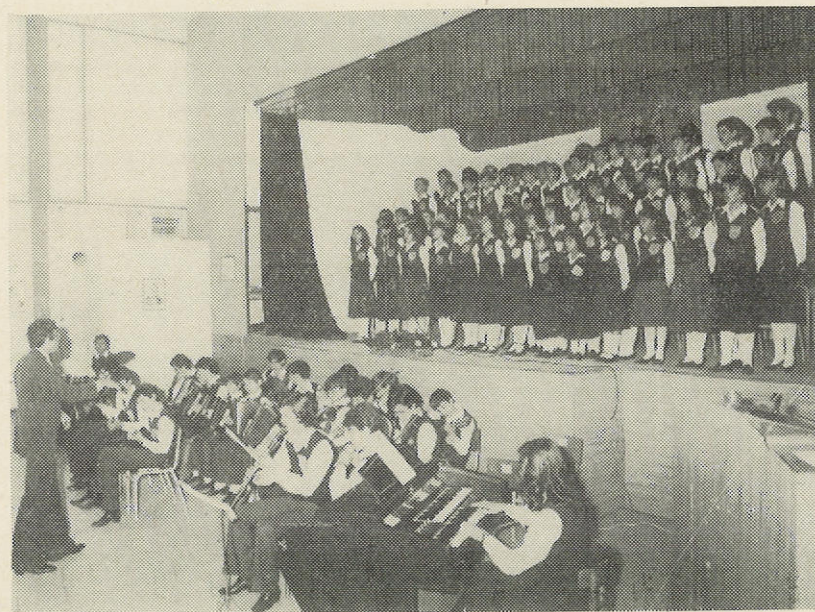
Σχετικά με την παράλειψη αυτή, που εισάγει νέα ήθη στην Ορθόδοξη πατρίδα μας, αντίθετα με τις αντίληψεις της συντριπτικής πλειονοψηφίας του ελληνικού λαού, ή διοίκηση του Ιερού Συνδέσμου Κληρικών Ελλάδος έστειλε στον Υπουργό Έσωτερικών τηλεγράφημα διαμαρτυρίας και παρακαλεί να ένεργηθούν τά δέοντα.

Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙ ΕΦΗΜΕΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΩΝ

Κατά την πρόσφατη έκτακτη σύγκληση της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος (27 - 28 Μαρτίου), μεταξύ των θεμάτων της ή-

μερησίας διατάξεως ήταν και ή συζήτηση και έγκριση του νέου Κανονισμού «Περί Έφημερίων και Διακόνων». Η συζήτηση τελικά αναβλήθηκε, προκειμένου να γίνει, εν τώ μεταξύ, άρτιώτερη έπεξεργασία του σχεδίου.

ΕΝΟΡΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Η μικτή χορωδία και όρχήστρα του Ι. Ναού Παναγούδας Θεσσαλονίκης ιδρύθηκε το 1978 στα πλαίσια της ένοριακής δραστηριότητας. Αποτελείται από 100 άγτρια και κορίτσια και είναι ή πολυαριθμότερη στο είδος της στην Ελλάδα. Έχει τιμηθεί, στο σύντομο διάστημα από την ίδρυσή της, από τη Μουσική Έταιρία Βορείου Ελλάδος και τον Ποντιακό Μορφωτικό Σύλλογο Έλαιοχωρίου Καβάλας. Έκανε εμφανίσεις στην Τηλεόραση και το Ραδιόφωνο. Διευθύνει ό κ. Σάκης Άραμπατζής, ενώ υπεύθυνος είναι ό προϊστάμενος του Ναού, άρχιμ. κ. Άριστόβουλος Πύρτσος.

Η ΙΑΤΡΟΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ

Η Διαρκής Ιερά Σύνοδος σε πρόσφατη συνεδρία της υιοθέτησε το αίτημα του Ι.Σ.Κ.Ε., όπως τουτο διατυπώθηκε στο υπ' αριθ. 111) 11.11.80 έγγραφό του, για την ανάληψη από το Κράτος της ιατροφαρμακευτικής περιθάλψης των ένεργεία και των συνταξιούχων Κληρικών, καθώς και των μελών των οικογενειών τους.

Για την υλοποίηση του αιτήματος ή Δ. Ι. Σύνοδος διεβίβασε το έγγραφο του ΙΣΚΕ στο Υπουργείο Παιδείας, με την παράκληση να μελετηθή το θέμα.

ΝΕΟΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ ΤΟΥ ΤΑΚΕ

— Δραζιώτη Έλένη, πρεσβυτέρα, Γ)6, έτη υπηρεσίας 19, σύνταξη 6.000, εφάπαξ 190.722.

— Κουτσοτόλης Δημήτριος, Ιερέυς, Γ)6, έτη υπηρεσίας 28, σύνταξη 10.907, εφάπαξ 300.039.

— Λεουτσάκος Γεώργιος, Ιερέυς, Γ)6, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 17.592, εφάπαξ 343.208.

— Παπανίκος Ιωάννης, Ιερέυς, Γ)6, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 17.592, εφάπαξ 353.684.

— Χαλκιαδάκης Έμμανουήλ, Ιερέυς, Γ)6, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 17.592, εφάπαξ 109.985.

— Άλεξίου Δημήτριος, Ιερέυς, Β)4, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 21.048, εφάπαξ 391.864.

— Νικοπούλου Μαρία, πρεσβυτέρα, Δ)7, έτη υπηρεσίας 10, σύνταξη 6.000, εφάπαξ —.

— Γούλας Δημήτριος, Ιερέυς, Γ)6, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 17.592, εφάπαξ 347.591.

— Καραμπατσώλης Κων)νος, Ιερέυς, Β)4, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 21.048, εφάπαξ 389.229.

— Κωνσταντάκος Πέτρος, Ιερέυς, Γ)6, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 17.592, εφάπαξ 283.125.

— Φούντα Παρασκευή, πρεσβυτέρα, Γ)6, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 8.796, έπιστρ. άσφαλ. 16.184.

— Τζεργιάς Ιωάννης, Ιερέυς, Β)4, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 21.048, εφάπαξ 393.660.

— Σύλλας Θεμιστοκλής, Ιερέυς, Δ)7, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 16.524, εφάπαξ 330.845.

— Πατακώστας Χρήστος, Ιερέυς, Δ)7, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 16.524, εφάπαξ 338.943.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ